

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Redaktsiooni jõustumise kp:
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:
Avaldamismärge:

Riigikogu
seadus
terviktekst
01.01.2017
Hetkel kehtiv
RT I, 21.06.2016, 8

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus

Vastu võetud 27.03.2002
[RT I 2002, 36, 220](#)
jõustunud vastavalt §-le 74.

Muudetud järgmiste aktidega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
12.06.2002	RT I 2002, 57, 355	18.07.2002
15.07.2002	RT III 2002, 22, 251	15.07.2002
30.07.2002	RT I 2002, 68, 407	07.08.2002
19.06.2002	RT I 2002, 63, 387	01.09.2002
õiend, RT I 2002, 72		
18.12.2003	RT I 2003, 90, 601	01.01.2004
21.01.2004	RT I 2004, 6, 32	14.02.2004
22.09.2004	RT I 2004, 71, 501	29.10.2004
19.04.2005	RT III 2005, 13, 128	19.04.2005
20.04.2005	RT I 2005, 25, 194	27.05.2005
09.06.2005	RT I 2005, 37, 281	10.07.2005
28.06.2005	RT I 2005, 47, 387	18.09.2005
19.04.2006	RT I 2006, 21, 159	01.06.2006
17.05.2006	RT I 2006, 26, 191	01.08.2006
07.06.2006	RT I 2006, 30, 231	14.07.2006
15.06.2006	RT I 2006, 32, 244	17.07.2006
11.10.2006	RT I 2006, 48, 358	18.11.2006
14.06.2007	RT I 2007, 44, 316	14.07.2007
10.12.2008	RT I 2008, 53, 293	17.12.2008
11.12.2008	RT I 2009, 2, 5	16.01.2009, osaliselt 01.01.2011
16.04.2009	RT I 2009, 23, 144	01.05.2009
06.05.2009	RT I 2009, 27, 165	01.01.2010
22.04.2010	RT I 2010, 22, 108	01.01.2011 jõustub päeval, mis on kindlaks määratud Euroopa Liidu Nõukogu otsuses Eesti Vabariigi suhtes kehtestatud erandi kehtetuks tunnistamise kohta Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 140 lõikes 2 sätestatud alusel, Euroopa Liidu Nõukogu 13.07.2010. a otsus Nr 2010/416/EL (ELT L 196, 28.07.2010, lk 24–26).
19.05.2010	RT I 2010, 29, 150	01.01.2011
25.11.2010	RT I, 10.12.2010, 1	01.04.2011
17.02.2011	RT I, 21.03.2011, 1	01.01.2012
13.06.2012	RT I, 06.07.2012, 1	01.04.2013
13.06.2012	RT I, 10.07.2012, 3	01.04.2013
17.10.2012	RT I, 01.11.2012, 1	11.11.2012
19.06.2014	RT I, 11.07.2014, 1	21.07.2014
19.06.2014	RT I, 12.07.2014, 1	01.01.2015

18.02.2015
14.01.2016
13.04.2016
07.06.2016

RT I, 12.03.2015, 2
RT I, 22.01.2016, 7
RT I, 06.05.2016, 1
RT I, 21.06.2016, 1

22.03.2015, osaliselt 01.11.2015
01.02.2016
01.01.2017
01.07.2016, osaliselt 01.01.2017;
seaduses asendatud sõnad
„ülevallaline või -linnaline nimekiri”
sõnadega „ülelinnaline nimekiri”
vastavas käändes.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Valimissüsteemi alused

(1) Kohaliku omavalitsuse volikogu (edaspidi *volikogu*) liikmete valimised on vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.

(2) Igal valijal on üks hääl.

(3) Valimistulemused tehakse kindlaks proportsionaalsuse põhimõtte alusel.

§ 2. Valimiste aeg

Volikogu valitakse neljaks aastaks. Volikogu valimispäev on valimisaasta oktoobrikuu kolmas pühapäev. [RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 3. Täiendavate valimiste toimumise alused ja aeg

(1) Kui volikogu liikmete arv langeb alla volikogu koosseisu häälteenamuse saavutamiseks vajaliku arvu, korraldatakse valimisringkondades, mille nimekirjades rohkem volikogu asendusliikmeid ei ole, volikogu puuduolevate liikmete valimiseks täiendavad valimised.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaolust teatab volikogu esimees või aseesimees, nende puudumisel vallavanem või linnapea maavanemale kolme päeva jooksul.

(3) Täiendavad valimised kuulutab välja maavanem oma korraldusega kooskõlastatult riigi valimisteenistusega kümne päeva jooksul, arvates käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud teate saamisest. Valimised toimuvad hiljemalt 30. päeval pärast valimiste väljakuulutamist. Volikogu täiendavate valimiste päev on pühapäev. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) Valla või linna valimiskomisjon kehtestab oma otsusega kooskõlastatult riigi valimisteenistusega täiendavate valimiste toimingute tähtajad ning avalikustab need kolme päeva jooksul, arvates otsuse vastuvõtmise päevast. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(5) Täiendavaid valimisi ei korraldata kohaliku omavalitsuse volikogu korralistele valimistele vahetult eelneval kolmekuulisel ajavahemikul. [RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 4. Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste aeg

(1) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse tekkimisel kohalike omavalitsuste üksuste ühinemise tõttu korraldatakse moodustuva kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimised käesoleva seaduse §-s 2 ettenähtud ajal.

(2) Kui asjaomased kohaliku omavalitsuse üksused ühinevad korraliste valimiste vahelisel perioodil, korraldatakse ühinemisel moodustuva uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimised enne käesoleva seaduse §-s 2 ettenähtud aega.

(3) Ühinemisel moodustuva uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimisi ei korraldata korraliste valimiste vahelisel perioodil, kui Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta jõustub vähem kui üks aasta enne §-s 2 ettenähtud valimispäeva.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul kuulutab uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimised välja maavanem oma korraldusega kooskõlastatult riigi valimisteenistusega kümne päeva jooksul, arvates Vabariigi Valitsuse määruse haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta jõustumisest. Valimised ei toimu varem kui 90. päeval pärast valimiste väljakuulutamist. Valimiste päev on pühapäev. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 5. Hääletamis- ja kandideerimisõigus

(1) Hääletamisõigus on Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes on valimispäevaks saanud 16-aastaseks ja kelle püsiv elukoht, see on elukoht, mille aadressiandmed on kantud Eesti rahvastikuregistrisse (edaspidi *rahvastikuregister*), asub vastavas vallas või linnas.
[RT I, 22.01.2016, 7- jõust. 01.02.2016]

(2) Hääletamisõigus on välismaalasel, kes vastab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tingimustele ja kes:
1) elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel.
2) [kehtetu -RT I 2006, 48, 358- jõust. 18.11.2006]

(3) Hääleõiguslik ei ole isik, kes on valimisõiguse osas teovõimetuks tunnistatud.

(4) Hääletamisest ei võta osa isik, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannab karistust kinnipidamiskohas.

(5) Kandideerimisõigus on igal hääleõiguslikul Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes on kandidaatide registreerimise viimaseks päevaks saanud 18-aastaseks ja kelle püsiv elukoht asub hiljemalt valimisaasta 1. augustil vastavas vallas või linnas.
[RT I, 22.01.2016, 7- jõust. 01.02.2016]

(6) Volikogu liikmeks ei või kandideerida tegevväelane ega isik, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust.
[RT I, 10.07.2012, 3- jõust. 01.04.2013]

§ 5¹. Välismaalane

Välismaalane käesoleva seaduse tähenduses on isik, kes ei ole Eesti ega muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.
[RT I 2006, 48, 358- jõust. 18.11.2006]

2. peatükk AGITATSIOON

§ 6. Agitatsiooni piirang

(1) Aktiivne agitatsioon on valimispäeval keelatud.

(2) Agitatsioon on keelatud hääletamisruumis ja ruumides, mille kaudu valija siseneb hääletamisruumi.

(3) Aktiivse valimisagitatsiooni ajaks loetakse aega alates kandidaatide registreerimise viimasest päevast.
[RT I 2002, 57, 355- jõust. 18.07.2002]

§ 6¹. Poliitilise välireklaami keeld

Üksikkandidaadi, erakonna või erakonna nimekirjas kandideeriva isiku, valimisliidu või valimisliidu nimekirjas kandideeriva isiku või nende logo või muu eraldusmärgi või programmi reklaamimine hoonel, rajatisel, ühistranspordivahendi või takso sise- või välisküljel ning muu poliitiline välireklaam on aktiivse agitatsiooni ajal keelatud.

[RT I 2005, 37, 281- jõust. 10.07.2005]

3. peatükk VOLIKOGU LIIKMETE ARV JA VALIMISRINGKONNAD

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 7. Volikogu liikmete arvu määramine

(1) Volikogu järgmise koosseisu liikmete arvu määrab volikogu oma otsusega. Volikogu liikmete arv peab olema paaritu arv.

(2) Volikogus peab olema vähemalt seitse liiget. Volikogu liikmete arv määratakse rahvastikuregistri andmete põhjal, lähtudes valla- või linnaelanike arvust valimisaasta 1. juuni seisuga järgmiselt:

- 1) üle 2000 elaniku – vähemalt 13 liiget;
- 2) üle 3500 elaniku – vähemalt 15 liiget;

- 3) üle 5000 elaniku – vähemalt 17 liiget;
  - 4) üle 7500 elaniku – vähemalt 19 liiget;
  - 5) üle 10 000 elaniku – vähemalt 21 liiget;
  - 6) üle 30 000 elaniku – vähemalt 25 liiget;
  - 7) üle 50 000 elaniku – vähemalt 31 liiget;
  - 8) üle 300 000 elaniku – vähemalt 79 liiget.
- [RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(3) Volikogu liikmete arv määratakse hiljemalt 90. päeval enne valimispäeva.

(4) Volikogu avalikustab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsuse kolme tööpäeva jooksul, arvates otsuse vastuvõtmise päevast.

[RT I 2005, 25, 194- jõust. 27.05.2005]

§ 8. Valimisringkondade moodustamine

(1) Volikogu moodustab valla või linna territooriumil ühe valimisringkonna. Üle 300 000 elanikuga kohaliku omavalitsuse üksuses moodustab volikogu kaheksa valimisringkonda, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõike 4¹teises lauses nimetatud juhul.

[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

(2) Mitu valimisringkonda võib moodustada:

1) üle 50 000 elanikuga kohaliku omavalitsuse üksuses;

2) viimase kahe valimisperioodi jooksul ühinemise või jagunemise teel tekkinud kohaliku omavalitsuse üksuses;

2¹) ühinemise tulemusel moodustuvas kohaliku omavalitsuse üksuses;

[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

3) kohaliku omavalitsuse üksuses, milles on moodustatud osavallad või linnaosad.

(3) Mandaatide arv moodustatavates valimisringkondades ei või olla väiksem kui kolm.

(3¹) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 2 nimetatud juhul moodustatakse valimisringkonnad ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuste või kohaliku omavalitsuse üksuste gruppide kaupa, lõike 2 punktis 2¹ nimetatud juhul moodustatakse valimisringkonnad ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste või mitme ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse kaupa.

[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(4) Tallinnas moodustab volikogu valimisringkonnad linnaosade kaupa.

[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

(4¹) Kui Tallinnas ei ole linnaosaid moodustatud, moodustatakse valimisringkonnad viimaste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste valimisringkondade jaotuse ja piiride järgi, kui Tallinnas olid valimisringkonnad moodustatud linnaosade kaupa. Kui Tallinnaga ühineb mõni vald või linn, siis moodustab see eraldi valimisringkonna.

[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

(5) Volikogu otsuses valimisringkondade moodustamise kohta määratakse ringkondade numeratsioon, piirid ning mandaatide arv igas ringkonnas.

(6) Valimisringkonnad moodustatakse hiljemalt 90. päeval enne valimispäeva.

(7) Volikogu avalikustab käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud otsuse kolme tööpäeva jooksul, arvates otsuse vastuvõtmise päevast.

§ 9. Mandaatide jaotamine valimisringkondade vahel

(1) Volikogu jaotab mandaadid valimisringkondade vahel, lähtudes valijate arvust rahvastikuregistri andmete põhjal valimisaasta 1. juuni seisuga, järgmiselt:

1) valijate koguarv jagatakse volikogu liikmete arvuga;

2) valimisringkonna valijate arv jagatakse käesoleva lõike punktis 1 nimetatud tehte tulemusena saadud arvuga;

3) iga valimisringkond saab mandaate vastavalt käesoleva lõike punkti 2 kohase tehte tulemusena saadud arvu täisosale;

4) käesoleva lõike punkti 3 alusel jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse suurimate jääkide põhimõttel, lähtudes käesoleva lõike punktis 2 nimetatud tehete tulemusena saadud arvude murdosadest.

(2) Tallinnas jaotatakse pool mandaatidest valimisringkondade vahel võrdselt, arvestades põhimõtet, et ringkonnamandaatide arv on valimisringkondade arvuga jagunev väikseim täisarv, mis on vähemalt pool kõigist mandaatidest. Ülejäänud mandaadid jaotatakse käesoleva paragrahvi lõikes 1 ettenähtud järgides, arvestades, et valijate koguarv jagatakse jagamata jäänud mandaatide arvuga.

[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

§ 10. Valimisjaoskondade moodustamine
[Kehtetu -RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 11. Toimingud uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimise korral

(1) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse valimisteks teevad asjaomased volikogud kokkuleppel järgmised toimingud:

1) määravad uue volikogu liikmete arvu, lähtudes käesoleva seaduse § 7 lõigetes 1 ja 2 ettenähtust ning uue valla või linna territooriumil elavate elanike arvust rahvastikuregistri andmete alusel määramise aasta 1. jaanuari seisuga;

2) moodustavad uue valla või linna territooriumil valimisringkonnad, lähtudes käesoleva seaduse § 8 lõigetes 1–5 ettenähtust.

(2) Mandaatide jaotamisel lähtutakse käesoleva seaduse § 9 lõigetes 1 ja 2 ettenähtust ning uue valla või linna territooriumil elavate valijate arvust rahvastikuregistri andmete alusel mandaatide jaotamise aasta 1. jaanuari seisuga.

(3) Asjaomased valla- või linnavalitsused moodustavad kokkuleppel valimisringkondade territooriumil valimisjaoskonnad, lähtudes käesoleva seaduse §-s 22 ettenähtust.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) Käesolevas paragrahvis nimetatud otsused ja korraldused võtavad asjaomased valla- või linnavolikogud ja valla- või linnavalitsused vastu enne kõigi haldusterritoriaalse korralduse muutmist eeldavate dokumentide esitamist asjaomasele maavanemale või maavanematele.

4. peatükk

VALIMISTE KORRALDUS

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

1. jagu

Valimiskomisjonid

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 12. Vabariigi Valimiskomisjoni pädevus

(1) Vabariigi Valimiskomisjoni ülesanne on tagada käesoleva seaduse §-s 1 sätestatud põhimõtete järgimine, lahendada kaebusi, valvata valla ja linna valimiskomisjonide ning valimiste korraldajate tegevuse järele ning täita muid seadustest tulenevaid ülesandeid.

(2) Vabariigi Valimiskomisjonil on oma ülesannete täitmiseks õigus:

- 1) teha valimiste korraldajale ja valla või linna valimiskomisjonile ettekirjutus käesoleva seaduse §-s 1 sätestatud põhimõtete kaitseks või isiku subjektiivsete õiguste tagamiseks;
- 2) tühistada eelhääletamisel antud hääled olulise seadusrikkumise tõttu osaliselt või täielikult ning kutsuda valijad uuesti hääletama eelhääletamise ajal või valimispäeval;
- 3) tunnistada hääletamistulemused valimisjaoskonnas, valimisringkonnas, vallas või linnas, maakonnas või riigis kehtetuks või tunnistada elektroonilise hääletamise tulemused kehtetuks täies ulatuses või osaliselt ning korraldada kordushääletamine, kui seadusrikkumine mõjutab või võis mõjutada hääletamistulemusi oluliselt;
- 4) mitte alustada elektroonilist hääletamist või peatada või lõpetada elektrooniline hääletamine, kui elektroonilise hääletamise süsteemi turvalisust või töökindlust ei ole võimalik tagada selliselt, et elektroonilist hääletamist saaks läbi viia käesoleva seaduse nõuete kohaselt;
- 5) kõrvaldada seadust rikkunud valla või linna valimiskomisjoni liige valimiskomisjoni liikme ülesannete täitmisest;
- 6) esitada Riigikohtule protest valla või linna valimiskomisjoni otsuse tühistamiseks osas, millega registreeriti isik volikogu liikmeks, juhul kui on ilmnenu, et see isik ei vasta käesoleva seaduse § 5 lõikes 5 või 6 ettenähtud nõuetele.

(3) Vabariigi Valimiskomisjoni pädevuses oleva küsimuse lahendamiseks võtab Vabariigi Valimiskomisjon vastu otsuse, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Otsus jõustub allakirjutamisel.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 13. Valla ja linna valimiskomisjoni pädevus

(1) Valla ja linna valimiskomisjoni ülesanne on registreerida käesoleva seaduse nõuete kohaselt esitatud kandidaadid, teha kindlaks valla või linna hääletamis- ja valimistulemused ning täita muid seadustest tulenevaid ülesandeid.

(2) Valla ja linna valimiskomisjoni pädevuses oleva küsimuse lahendamiseks võtab valimiskomisjon vastu otsuse, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Otsus jõustub allakirjutamisel.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 14. Valla ja linna valimiskomisjoni moodustamine

(1) Valla ja linna valimiskomisjonil on kuni seitse liiget.

(2) Valla ja linna valimiskomisjoni liikmed nimetatakse hiljemalt 90. päeval enne valimispäeva.

(3) Valla ja linna valimiskomisjonide volitused kestavad kuni komisjoni uue koosseisu nimetamiseni.

(4) Valla ja linna valimiskomisjoni esimees on valla- või linnasekretär. Kui valla- või linnasekretäri äraoleku ajaks on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 55 lõike 5 alusel määratud asendaja, täidab valla või linna valimiskomisjoni esimehe ülesandeid valla- või linnasekretäri asendaja.

(5) Valla ja linna valimiskomisjoni liikmed nimetab oma otsusega volikogu valla- või linnasekretäri ettepanekul.

(6) Volikogu nimetab valla- või linnasekretäri ettepanekul ka kuni kaks asendusliiget, kes asuvad komisjoni volituste ajal volikogu määratud järjekorras nende komisjoniliikmete asemele, kelle volitused on lõppenud.

(7) Valla ja linna valimiskomisjoni aseesimehe valib komisjon oma liikmete hulgast.

(8) Valla ja linna valimiskomisjoni teenindamise korraldab valla- või linnavalitsus.

(9) Valla ja linna valimiskomisjoni asukoha määrab valla- või linnavalitsus ning avalikustab selle.

(10) Valla ja linna valimiskomisjon määrab oma tööaja ning avalikustab selle. Ajavahemikus kandidaatide registreerimiseks esitamise algusest kuni kandideerimisest loobumise viimase päevani peab valimiskomisjon töötama igal tööpäeval.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 15. Valla ja linna valimiskomisjoni liige

(1) Valla ja linna valimiskomisjoni liikmeks võib olla Eesti kodanik või Euroopa Liidu kodanik, kellel on hääletamisõigus kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel. Valimiskomisjoni liikme püsiv elukoht ei pea olema selles vallas või linnas.

(2) Valla ja linna valimiskomisjoni liikme volitused lõpevad ennetähtaegselt:

- 1) tema tagasiastumisega;
- 2) tema surmaga;
- 3) tema asumisega erakonna, valimisliidu või üksikkandidaadi volitatud esindajaks;
- 4) tema registreerimiseks esitamise kandidaadiks kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel;
- 5) tema asumisega valimiste korraldajaks.

(3) Valla ja linna valimiskomisjoni liikme võib ennetähtaegselt valimiskomisjoni liikme kohustustest vabastada tema nimetanud volikogu oma põhistatud otsusega kas omal algatusel või valimiskomisjoni ettepanekul.

(4) Valla ja linna valimiskomisjoni liige on oma ülesandeid täites erapooletu ja sõltumatu.

(5) Valla ja linna valimiskomisjoni liige ei või agiteerida erakonna, valimisliidu ega kandidaadi poolt ega vastu.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 16. Valla ja linna valimiskomisjoni töökorraldus

(1) Valla ja linna valimiskomisjoni töövorm on koosolek, mille kutsub kokku valimiskomisjoni esimees või tema äraolekul aseesimees, nende mõlema äraolekul valimiskomisjoni noorim liige.

(2) Valla ja linna valimiskomisjon on otsustusvõimeline, kui selle koosolekust võtab osa vähemalt pool komisjoni koosseisust. Valimiskomisjoni koosolekut juhatab komisjoni esimees või tema äraolekul aseesimees. Nende mõlema äraolekul juhatab komisjoni koosolekut kuni uue aseesimehe valimiseni komisjoni noorim liige.

(3) Valla ja linna valimiskomisjoni koosolek on avalik ja see protokollitakse.

(4) Valla ja linna valimiskomisjoni otsused ja koosolekute protokollid avalikustatakse.

(5) Valla ja linna valimiskomisjon otsustab tema pädevuses olevaid asju poolthäälte enamusega. Komisjoni liikme eriarvamus kantakse koosoleku protokollis.

(6) Kui valla ja linna valimiskomisjoni liige ei saa komisjoni koosolekust osa võtta, asendab teda asendusliige, kellel on kõik komisjoniliikme õigused ja kohustused, välja arvatud esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 17. Valla ja linna valimiskomisjoni moodustamine uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimise korral

(1) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiseks nimetavad asjaomased volikogud kokkuleppel asjaomaste valla- või linnasekretäride ettepanekul valla või linna valimiskomisjoni liikmed ja asendusliikmed käesoleva seaduse § 14 lõigetes 1, 2 ja 6 ettenähtud järgides.

(2) Valla ja linna valimiskomisjoni esimehe ja aseesimehe valib komisjon oma liikmete seast. Komisjoni esimehe volitused kestavad kuni uue kohaliku omavalitsuse üksuse valla- või linnasekretäri ametissenimetamiseni.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsused võtavad asjaomased valla- või linnavolikogud vastu enne kõigi haldusterritoriaalse korralduse muutmist eeldavate dokumentide esitamist asjaomasele maavanemale või asjaomastele maavanematele.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

2. jagu Valimiste korraldajad

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 18. Valimiste korraldajad

(1) Kohaliku omavalitsuse volikogu valimisi korraldavad:

- 1) riigi valimisteenistus;
- 2) maakonna valimisjuhid;
- 3) jaoskonnakomisjonid.

(2) Riigi valimisteenistuse moodustamise ja maakonna valimisjuhi nimetamise kord sätestatakse Riigikogu valimise seaduses.

(3) Valimisi korraldab isik ei saa olla samal ajal erakonna, valimisliidu või üksikkandidaadi volitatud esindaja või kandidaat.

(4) Valimisi korraldab isik peab olema hääletamisõiguslik kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel ja valdama eesti keelt. Valimisi korraldava isiku püsiv elukoht ei pea olema selles vallas või linnas.

(5) Valimisi korraldab isik on oma ülesandeid täites sõltumatu ja ta ei või agiteerida erakonna, valimisliidu ega kandidaadi poolt ega vastu.

(6) Valimisi korraldaval isikul on õigus saada temale antud tööülesannete täitmise eest tasu.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 19. Riigi valimisteenistuse pädevus

(1) Riigi valimisteenistuse ülesanne on:

- 1) tagada valimiste seadusekohane korraldamine, korraldada elektrooniline hääletamine ja teha kindlaks elektroonilise hääletamise tulemus;
- 2) valvata valimiste korraldajate tegevuse järele;
- 3) korraldada valimisseadustest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalike tehniliste lahenduste arendus ja haldus;
- 4) täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.

(2) Ülesannete täitmiseks riigi valimisteenistus:

- 1) annab valimiste ühetaolisuse tagamiseks valimiste korraldajatele kirjalikke juhendeid;
- 2) annab valimiste korraldajatele täitmiseks kohustuslikke suulisi ja kirjalikke korraldusi;
- 3) koostab valimiste ettevalmistamise ja korraldamise eelarve projekti;

- 4) jaotab maakonna valimisjuhtide vahel kooskõlastatult Vabariigi Valimiskomisjoniga valimiste korraldamiseks eraldatud raha ning kehtestab maakonna valimisjuhtidele ning jaoskonnakomisjonidele eraldatud raha kasutamise korra;
- 5) tagab valimiste korraldamiseks vajaliku inventari ja teenuste olemasolu;
- 6) juhendab ja koolitab valimiste korraldajaid ning valla ja linna valimiskomisjone;
- 7) võib seadust või riigi valimisteenistuse korraldust rikkunud valimisi korraldava isiku kõrvaldada valimiste korraldamiselt;
- 8) teeb vajaduse korral Vabariigi Valimiskomisjonile ettepaneku käesoleva seaduse § 12 lõike 2 punktides 2–4 sätestatud otsuste tegemiseks.

(3) Riigi valimisteenistuse kirjalikule korraldusele kirjutab alla riigi valimisteenistuse juht. Kirjalik korraldus jõustub selle allakirjutamisel.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 20. Maakonna valimisjuhi pädevus

(1) Maakonna valimisjuhi ülesanne on juhendada jaoskonnakomisjone ning valla ja linna valimiskomisjone ning valvata nende tegevuse järele ja täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.

(2) Ülesannete täitmiseks maakonna valimisjuht:

- 1) annab jaoskonnakomisjonidele täitmiseks kohustuslikke suulisi ja kirjalikke korraldusi;
- 2) otsustab jaoskonnakomisjoni kulud, lähtudes riigi valimisteenistuse jaotatud vahendite suurusest;
- 3) sõlmib lepingud valimisjuhti abistavate isikutega;
- 4) võib seadust või maakonna valimisjuhi korraldust rikkunud jaoskonnakomisjoni liikme kõrvaldada jaoskonnakomisjoni ülesannete täitmisest.

(3) Maakonna valimisjuhi kirjalikule korraldusele kirjutab alla maakonna valimisjuht. Kirjalik korraldus jõustub selle allakirjutamisel.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 21. Valimiste korraldaja abistamine

Valimiste korraldaja abistamine toimub Riigikogu valimise seaduse §-s 18 ettenähtud järgides.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 22. Valimisjaoskondade moodustamine

(1) Iga valla ja linna ning Tallinnas linnaosa territooriumil moodustatakse vähemalt üks valimisjaoskond.

(2) Valla- või linnavalitsus määrab hiljemalt 50. päeval enne valimispäeva määrusega kindlaks:

- 1) valimisjaoskondade arvu, piirid ja numeratsiooni;
- 2) hääletamisruumide asukohad eelhääletamise päevadel ja valimispäeval;
- 3) vähemalt ühe valimisjaoskonna, kus valijad saavad hääletada väljaspool oma elukohajärgset jaoskonda;
- 4) valimisjaoskonna, kus saavad hääletada valijad, kelle elukoha andmed selles vallas või linnas on rahvastikuregistrisse kantud valla või linna, Tallinnas linnaosa täpsusega.

(3) Valimisjaoskonnad on alalised. Riigikogu, kohaliku omavalitsuse volikogu ja Euroopa Parlamendi valimistel ning rahvahääletusel korraldatakse hääletamine samades valimisjaoskondades, kui valla- või linnavalitsus ei määra teisiti, muutes käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud määrust. Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud määruse koostamiseks kannab valla- või linnavalitsus samas lõikes toodud andmed rahvastikuregistrisse.

(4) Valimisjaoskonna hääletamisruum või hääletamisruumid võivad igal eelhääletamise päeval asuda erinevas asukohas.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 23. Jaoskonnakomisjoni moodustamine

(1) Hääletamise korraldamiseks valimisjaoskonna territooriumil moodustab volikogu vähemalt viieliikmelise jaoskonnakomisjoni.

(2) Volikogu nimetab otsusega valla- või linnasekretäri ettepanekul ning poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet arvestades jaoskonnakomisjoni esimehe ja jaoskonnakomisjoni liikmed hiljemalt 20. päeval enne valimispäeva.

(3) Poole jaoskonnakomisjoni liikmetest esitab valla- või linnasekretär ning ülejäänud liikmed esitavad selles vallas või linnas valimistel osalevad erakonnad ja valimisliidud.

(4) Valimistel osalev erakond või valimisliit võib esitada ühe jaoskonnakomisjoni liikmekandidaadi valla- või linnasekretärile hiljemalt 40. päeval enne valimispäeva.

(5) Jaoskonnakomisjoni liikmeks nimetamiseks peab olema isiku nõusolek.

(6) Kui erakonnad ja valimisliidud kandidaate ei esita või kui nende esitatud kandidaatide arv on väiksem, kui on erakondadel ja valimisliitudel kohti jaoskonnakomisjonis, nimetab volikogu ülejäänud liikmed valla- või linnasekretäri ettepanekul.

(7) Kui erakondade ja valimisliitude esitatud jaoskonnakomisjoni liikmekandidaate on rohkem, kui on erakondadel ja valimisliitudel kohti jaoskonnakomisjonis, nimetatakse kõik ülejäänud kandidaadid jaoskonnakomisjoni asendusliikmeteks.

(8) Volikogu nimetab valla- või linnasekretäri ettepanekul ning käesoleva paragrahvi lõikes 7 ettenähtut järgides vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni asendusliiget.

(9) Jaoskonnakomisjoni aseesimehe valib jaoskonnakomisjon oma liikmete hulgast.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 23¹. Jaoskonnakomisjoni pädevus

Jaoskonnakomisjoni ülesanne on korraldada hääletamine valimisjaoskonna territooriumil hääletamisruumis, valija elukohas või asukohas, kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevaringses hoolekandeesutuses, teha kindlaks valimisjaoskonna hääletamistulemused ning täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 23². Jaoskonnakomisjoni töökorraldus

(1) Kui jaoskonnakomisjoni liige ei saa oma ülesandeid täita, asendab teda jaoskonnakomisjoni esimehe kutsel asendusliige, kellel on kõik jaoskonnakomisjoni liikme õigused ja kohustused, välja arvatud esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused. Maakonna valimisjuhi loal võib erandjuhul jaoskonnakomisjoni töös osaleda ka muu isik.

(2) Jaoskonnakomisjoni teenindamise korraldab valla- või linnavalitsus.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 23³. Jaoskonnakomisjoni moodustamine uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimise korral

(1) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimisteks nimetab valla või linna valimiskomisjon jaoskonnakomisjoni liikmed ja asendusliikmed käesoleva seaduse §-s 23 ettenähtut järgides. Sel juhul teeb käesoleva seaduse §-s 23 sätestatud volikogu otsused valla või linna valimiskomisjon ja valla- või linnasekretäri toimingud teeb valla või linna valimiskomisjoni esimees.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(2) [Kehtetu -RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 23⁴. Valimiste vaatlemine

(1) Igaühel on õigus vaadelda valimiskomisjonide ja valimiste korraldajate tegevust ja toiminguid.

(2) Vaatleja peab enne vaatlemise alustamist end esitlema.

(3) Vaatlejal on õigus kirjutada üles valimisvahendite pitseerimisel kasutatud turvavahendite numbrid.

(4) Vaatleja ei või segada valija hääletamist ega valimiskomisjoni või valimiste korraldaja tööd ega osaleda valimiskomisjoni või valimiste korraldaja pädevuses olevates toimingutes.

(5) Vaatlejal ei ole õigust tutvuda valijate nimekirjaga, välja arvatud enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsuse kontrollimiseks.

(6) Kui ruumipuudusel ei ole võimalik tagada kõigile vaatlejatele võrdseid tingimusi toimingute jälgimiseks, toimub vaatlemine valimiskomisjoni või valimiste korraldaja korralduste kohaselt.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

5. peatükk VALIJATE ARVESTUS

§ 24. Valijate arvestuse pidamine

(1) Valijate arvestust peetakse rahvastikuregistris.

(2) Rahvastikuregistri pidamise korra näeb ette seadus.

(3) Valijate arvestust peetakse rahvastikuregistrisse kantud käesoleva seaduse § 22 lõikes 2 toodud andmete ja isiku kohta rahvastikuregistrisse kantud järgmiste andmete alusel:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) sünniaeg;
- 3) isikukood;
- 4) kodakondsuse andmed;
- 5) teovõimetuks tunnistamise andmed;
- 6) elukoha andmed.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 25. Euroopa Liidu kodaniku teavitamine hääleõiguslikkusest volikogu valimistel

(1) Rahvastikuregistri vastutav töötaja korraldab teatise koostamise ja saatmise Euroopa Liidu kodanikule, kellel on vastavalt käesoleva seaduse § 5 lõigetele 1, 3 ja 4 õigus hääletamisest osa võtta, hiljemalt 70. päeval enne valimispäeva.

(2) Teatisele kantakse:

- 1) valija ees- ja perekonnanimi;
- 2) valija sünniaasta;
- 3) elukoha aadress;
- 4) teave valija hääletamis- ja kandideerimisõiguse teostamise korra kohta;
- 5) teave kandideerimise ja hääletamise korra kohta.

[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 26. Valijakaart

(1) Rahvastikuregistri vastutav töötaja korraldab valijakaardi koostamise ja saatmise valijale hiljemalt 20. päeval enne valimispäeva. Valijakaarti ei saadeta valijale, kelle elukoha andmed on kohaliku omavalitsuse üksuse algatusel rahvastikuregistrisse kantud valla või linna, Tallinnas linnaosa täpsusega.

(2) Valijakaardile kantakse:

- 1) valija ees- ja perekonnanimi;
- 2) valija sünniaasta;
- 3) valija elukoha aadress;
- 4) valimisringkonna number ja piirid vastavalt käesoleva seaduse § 8 lõikele 5;
- 5) selle valla või linna nimi ning valimisjaoskonna number, mille valijate nimekirja valija kantakse;
- 6) hääletamise aeg ja koht eelhääletamise päeval ja valimispäeval;
- 7) muu teave hääletamise kohta.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(2¹) Valija võib tellida elektroonilise valijakaardi. Elektroonilise valijakaardi tellimiseks esitab valija taotluse rahvastikuregistri vastutavale töötajale Eesti teabevärava kaudu. Järgmistel valimistel ja rahvahääletustel saadetakse valijale või hääletajale elektrooniline valija- või hääletajakaart ilma, et oleks vaja taotlust uuesti esitada.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(3) Valija, kes 15. päeval enne valimispäeva ei ole valijakaarti saanud või kelle valijakaardile kantud andmetes on vigu, võib pöörduda avaldusega valla- või linnasekretäri poole selgituse saamiseks või vigade parandamiseks. Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos valijakaardi koostanud isikuga viivitamata läbi ja vastab avaldusele kirjalikult kolme tööpäeva jooksul, arvates avalduse saamise päevast.

[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 27. Valijate nimekirja

(1) Rahvastikuregistri vastutav töötaja korraldab rahvastikuregistri andmete alusel iga valimisjaoskonna valijate nimekirja koostamise ja trükkimise ning selle jaoskonnakomisjonidele kätetoimetamise hiljemalt seitsmendaks päevaks enne valimispäeva. Valijate elektroonilised nimekirjad edastatakse riigi valimisteenistusele hiljemalt 13. päevaks enne valimispäeva.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(2) Valijate nimekirja koostamise aluseks on käesoleva seaduse § 24 lõikes 3 ettenähtud andmed valimispäevale eelneva 30. päeva seisuga. Valijate nimekirja koostamisel võetakse arvesse ka käesoleva seaduse § 24 lõike 3 punktides 1–6 nimetatud andmetes pärast valimispäevale eelnevat 30. päeva tehtud muudatused. Elukoha aadressiandmetes pärast valimispäevale eelnevat 30. päeva tehtud muudatusi arvesse ei võeta.

(3) Valijate nimekirja ei kanta isikut, kelle kohus on karistusregistri andmetel süüdi mõistnud kuriteos ja kes valimispäevale eelneva 30. päeva seisuga kannab valimispäevani vanglakaristust.

(4) Valija kantakse selle valimisjaoskonna valijate nimekirja, mille territooriumil asub tema rahvastikuregistrisse kantud elukoht 30. päeval enne valimispäeva. Kui valija elukoha andmed on kantud

rahvastikuregistrisse valla või linna, Tallinnas linnaosa täpsusega, kantakse valija käesoleva seaduse § 10 lõike 2 punkti 5 alusel määratud valimisjaoskonna valijate nimekirja.

(5) Valijate nimekirja kantakse valija kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood;
- 3) elukohta aadress.

(6) Valijad kantakse valijate nimekirja nende perekonnanimede tähestikulises järjekorras.

(7) Valijate nimekirja koostaja kirjutab valijate nimekirjale alla hiljemalt seitsmendal päeval enne valimispäeva ning jaoskonnakomisjoni esimees valimispäeval pärast hääletamise lõppemist. Elektrooniliselt hääletanud valijate nimekirjale kirjutab pärast hääletamise lõppemist alla riigi valimisteenistuse juht.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(8) [Kehtetu -RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 28. Valijate nimekirja avalikkus

(1) Valija võib kontrollida enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsust.

(2) Pärast valimispäeva võivad valijate nimekirjaga põhjendatud huvi korral riigi valimisteenistuse loal vajalikus ulatuses tutvuda erakondade ja valimisliitude volitatud esindajad ning üksikkandidaadid ja nende volitatud esindajad, samuti võib nimekirja kasutada teaduslikul eesmärgil.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 29. Valijate nimekirja kantud andmete õigsuse kontrollimine ja vea parandamine

(1) Kui valija leiab, et tema kohta valijate nimekirja kantud andmetes on vigu, esitab ta vigade parandamise avalduse jaoskonnakomisjonile, kes edastab selle viivitamata valla- või linnasekretärile.

(2) Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos valijate nimekirja koostajaga läbi, vastab avaldajale ning teavitab avalduse läbivaatamise tulemustest jaoskonnakomisjoni.

(3) Vea valijate nimekirjas parandab jaoskonnakomisjon valla- või linnasekretäri teatise alusel.

(4) Kui jaoskonnakomisjonile esitatud dokumentidest nähtub üheselt, et valijate nimekirjas on viga, võib selle parandada jaoskonnakomisjon ise. Vea parandamisest tuleb viivitamata teatada valla- või linnasekretärile.

§ 30. Valijate nimekirjas muudatuste tegemine

(1) Valijate nimekirjas tehakse muudatus üksnes juhul, kui:

- 1) valijate nimekirja tuleb kanda isik, keda ei ole üheski valijate nimekirjas, kuid kellel käesoleva seaduse kohaselt on õigus hääletamisest osa võtta;
- 2) valijate nimekirjast tuleb kustutada isik, kellel ei ole õigust hääletamisest osa võtta.

(2) Valijate nimekirjas muudatuse tegemiseks esitab isik rahvastikuregistrisse kandmiseks või valijate arvestuse aluseks olevate registriandmete muutmiseks avalduse valla- või linnasekretärile. Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos valijate nimekirja koostajaga läbi ja vastab isikule viivitamata.

(3) Kui isik kantakse rahvastikuregistrisse või kui muudetakse valijate arvestuse aluseks olevaid registriandmeid selliselt, et see toob kaasa isiku kandmise valijate nimekirja, teavitab valla- või linnasekretär sellest jaoskonnakomisjoni viivitamata.

(4) Muudatusi valijate nimekirjas teeb jaoskonnakomisjon valla- või linnasekretäri teatise alusel.

(5) Kui valla- või linnasekretär jätab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud avalduse rahuldamata, võib avaldaja esitada valla- või linnasekretäri toiminguga peale kaebuse oma elukohajärgsele halduskohtule. Kaebus esitatakse valla- või linnasekretärile, kes edastab selle 24 tunni jooksul asukohajärgsele halduskohtule koos omapoolsete kirjalike selgitustega.

(6) Halduskohus peab kaebuse läbi vaatama ja tegema otsuse kolme tööpäeva jooksul, arvates kaebuse saamise päevast.

(7) Halduskohus teeb ühe järgmistest otsustest:

- 1) jätta kaebus rahuldamata;
- 2) kaebus rahuldada ning teha valla- või linnasekretärile ettekirjutus korraldada isiku kandmine rahvastikuregistrisse või muuta valijate arvestuse aluseks olevaid registriandmeid.

(8) Kui halduskohus kaebuse rahuldab, kantakse isik viivitamata rahvastikuregistrisse või muudetakse tema andmeid ning see tehakse jaoskonnakomisjonile viivitamata teatavaks.

§ 30¹. Teavitamiskohustus

Perekonnaseisuasutuse või muu valitsusasutuse või valla- või linnavalitsuse ametnik, politseiametnik, raviasutuse või hoolekandeesutuse juht, kohtunik, prokurör, notar ja kohtutäitur, kellel on andmeid 16–17-aastase isiku kohta, kes tuleb valimisõiguse osas teovõimetuks tunnistada, on kohustatud sellest teatama valla- või linnavalitsusele ja kohtule 16–17-aastase isiku hariliku viibimiskoha järgi. Sama kohustus on ka 16–17-aastase isiku sugulastel.

[RT I, 22.01.2016, 7- jõust. 01.02.2016]

6. peatükk KANDIDAATIDE REGISTREERIMISEKS ESITAMINE JA REGISTREERIMINE

§ 31. Erakond

(1) Volikogu valimistel võib osaleda erakond, kes on kantud mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse hiljemalt kandidaatide registreerimiseks esitamise viimasel päeval.

[RT III 2002, 22, 251- jõust. 15.07.2002 - Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi kohtuotsus nr 3-4-1-7-02 tunnistab lõike 1 vastuolus olevaks põhiseaduse §-dega 11, 12 ja § 156 lg-ga 1.]

(2) [Kehtetu -RT I 2010, 29, 150- jõust. 01.01.2011]

(3) Erakond osaleb volikogu valimistel oma nime all.

(4) Erakond esitab kandidaatide registreerimiseks esitamisel valla või linna valimiskomisjonile kirjaliku teatise, milles on erakonna volitatud esindajate nimed, isikukoodid, aadressid ja sidevahendite numbrid. Teatisele kirjutab alla mittetulundusühingute seaduse või erakonna põhikirja kohaselt erakonda esindama õigustatud isik.

[RT I 2010, 29, 150- jõust. 01.01.2011]

(5) Erakond võib volitada vallas või linnas ennast esindama kuni kaks isikut.

§ 31¹. Valimisliit

(1) Valimisliit on hääleõiguslike Eesti kodanike ja Euroopa Liidu kodanike moodustatud seltsing, mis on moodustatud kirjaliku lepingu alusel ja mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine kohaliku omavalitsuse tasandil.

(2) Valimisliidu nimetus sisaldab sõna „valimisliit”.

(3) Valimisliit esitatakse valla või linna valimiskomisjonile registreerimiseks varemalt 60. päeval ja hiljemalt 45. päeval enne valimispäeva.

(4) Valimisliidu kandidaatide registreerimiseks esitab valimisliidu volitatud esindaja valla või linna valimiskomisjonile teatise. Teatises esitatakse:

- 1) valla või linna nimi, mille volikogu valimisteks valimisliit moodustatakse;
- 2) valimisliidu nimi;
- 3) kirjalik seltsinguleping, milles sisalduvad vähemalt kahe valimisliitu juhtima õigustatud isiku nimed, isikukoodid, aadressid ja sidevahendite numbrid;
- 4) valimisliidu moodustanud hääleõiguslike Eesti kodanike ja Euroopa Liidu kodanike nimed, isikukoodid ja allkirjad.

(5) Valimisliidu nimi ei või olla ebaesteetiline ega eksitav. Eelmistel volikogu valimistel registreeritud valimisliidu nime võib kasutada juhul, kui üle poole eelmise valimisliidu moodustajatest on ka uue valimisliidu moodustajateks. Keelatud on valimisliidu nimena kasutada erakonna või mõne muu valimisliidu nime või sellega eksitavalt sarnast nime.

(6) Valla või linna valimiskomisjon registreerib nõuetekohaselt registreerimiseks esitatud valimisliidu kolme päeva jooksul pärast käesoleva paragrahvi lõikes 4 märgitud dokumentide saamist.

(7) Valla või linna valimiskomisjon ei registreeri valimisliitu, kui selle registreerimiseks esitamise tähtaja jooksul ei ole esitatud käesoleva paragrahvi lõikes 4 märgitud dokumente või neis on puudusi või vigu või kui käesolevast seadusest tulenevalt ei ole valimisliidu moodustamine lubatud.

[RT I, 10.12.2010, 1- jõust. 01.04.2011]

§ 32. Üksikkandidaat

(1) Üksikkandidaadina registreerimiseks võib end esitada ning registreerimiseks vajalikke toiminguid teha iga kandideerimisõiguslik isik (§ 5 lõiked 5 ja 6). Teise isiku võib üksikkandidaadina registreerimiseks esitada ning registreerimiseks vajalikke toiminguid sellekohase volikirja alusel teha iga isik, kellel on hääletamisõigus käesoleva seaduse § 5 lõigete 1, 3 ja 4 kohaselt.

[RT III 2002, 22, 251- jõust. 15.07.2002 - Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi kohtuotsus nr 3-4-1-7-02 tunnistab lõike 1 vastuolus olevaks põhiseaduse §-dega 11, 12 ja § 156 lg-ga 1.]

(2) Üksikkandidaadi võib registreerimiseks esitada ainult ühes valimisringkonnas.

§ 32¹. Kandideerimisdokumendid

Riigi valimisteenistus valmistab ette ja avaldab kandideerimisdokumentide näidised ning tagab võimaluse esitada kandideerimisdokumendid elektrooniliselt.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 33. Kandideerimisavaldus

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(1) Kandideerimisavalduses isik:

- 1) väljendab oma soovi kandideerida erakonna või valimisliidu nimekirjas või üksikkandidaadina;
- 2) kinnitab, et ta vastab käesolevas seaduses volikogu liikmekandidaadile esitatud nõuetele;
- 3) esitab käesoleva paragrahvi lõigetes 2–3 sätestatud andmed.

(2) Kandidaat esitab kandideerimisavalduses järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood;
- 3) erakondlik kuuluvus;
- 4) elukoha aadress;
- 5) sidevahendite numbrid;
- 6) kontaktandmed;
- 7) andmed hariduse kohta;
- 8) töökoht ja amet.

(3) Euroopa Liidu kodanik esitab kandideerimisavalduses täiendavalt kodakondsuse andmed.

(4) Riigi valimisteenistus avaldab käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1, 3, 6, 7 ja 8 ning lõikes 3 sätestatud andmed.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(5) Kandidaat kasutab kandideerimisel oma nimena üksnes ees- ja perekonnanime.

(6) Kandidaat allkirjastab kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

§ 34. Kandidaatide nimekiri

(1) Erakond või valimisliit koostab:

- 1) kandidaatide ringkonnanimekirjad;
- 2) Tallinnas lisaks kandidaatide ülelinnalise nimekirja.

[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(2) Registreerimiseks esitatud kandidaat peab olema käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud mõlemas nimekirjas.

(3) Isik võib kandideerida ainult ühes valimisringkonnas.

(4) Isik võib kandideerida ainult ühe erakonna või valimisliidu kandidaatide nimekirjas. Kandidaatide nimekirjas ei või kandideerida üksikkandidaadina registreerimiseks esitatud isik.

(5) Erakond või valimisliit võib ühes valimisringkonnas registreerimiseks esitada ainult ühe kandidaatide nimekirja.

(6) Kandidaatide järjestuse nimekirjas määrab erakond või valimisliit.

(7) Kandidaatide ringkonnanimekirjale ja kandidaatide ülelinnalisele nimekirjale kirjutavad alla erakonna või valimisliidu kõik volitatud esindajad.

§ 35. Kandidaatide registreerimiseks esitamine

(1) Kandidaatide registreerimiseks esitamine algab 60. päeval enne valimispäeva. Erakond võib esitada oma kandidaadid pärast käesoleva seaduse § 31 lõikes 4 nimetatud teatise esitamist ja valimisliit pärast valimisliidu registreerimist.

(2) Kandidaatide registreerimiseks esitamine lõpeb valimispäevale eelneval 40. päeval kell 18.00.

(3) Kandidaatide registreerimiseks esitab erakond või valimisliit valla või linna valimiskomisjonile:

1) kandidaatide registreerimise avalduse;

2) kandidaatide ringkonnanimekirjad;

2¹) Tallinnas lisaks kandidaatide ülelinnalise nimekirja;

[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

3) iga kandidaadi kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(4) Üksikkandidaat esitab valla või linna valimiskomisjonile:

1) kandidaadi registreerimise avalduse;

2) kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

§ 36. Dokumentide vastuvõtmine ja tagastamine

(1) Valla või linna valimiskomisjon peab kandidaatide registreerimiseks esitamise kohta arvestust.

(2) Kandidaatide registreerimise dokumendid annab üle erakonna või valimisliidu volitatud esindaja. Üksikkandidaadi registreerimise dokumendid annab üle üksikkandidaat või tema volitatud esindaja.

(3) Kui valla või linna valimiskomisjonile ei ole esitatud kõiki nõutavaid dokumente, esitatud dokumentides on vigu või neis on andmeid puudu, teeb dokumentide vastuvõtja dokumentide esitajale ettepaneku esitada nõutavad dokumendid või andmed või parandada vead. Kõik esitatud dokumendid tagastatakse.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) Kui erakond, valimisliit või üksikkandidaat soovib kandidaatide registreerimise dokumentides teha muudatusi, tagastab valla või linna valimiskomisjon kõik esitatud dokumendid ning nende uuesti esitamisel loetakse dokumendid esmakordselt esitatuiks.

(5) Kui kandidaat kustutatakse isikliku avalduse alusel registreerimiseks esitatud kandidaatide nimekirjast, tagastab valla või linna valimiskomisjon talle kandideerimisavalduse ja teavitab sellest erakonna, valimisliidu või üksikkandidaadi volitatud esindajat. Erakond või valimisliit kandidaatide registreerimise dokumente uuesti esitama ei pea.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(6) Kui erakond, valimisliit või üksikkandidaat esitab dokumendid valimispäevale eelneval 40. päeval enne kella 18.00 ning selgub, et ei ole esitatud kõiki nõutavaid dokumente, et dokumentides on andmeid puudu või et esitatud dokumentides on vigu, mida ei ole võimalik kohe parandada, võetakse dokumendid vastu. Dokumentide vastuvõtja teeb dokumentide esitajale ettepaneku esitada puuduvad dokumendid või andmed või parandada vead. Sellisel juhul peab erakond, valimisliit või üksikkandidaat nõutava toiminguga tegema hiljemalt valimispäevale eelneval 38. päeval enne kella 18.00.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 37. Kandidaatide registreerimine

(1) Valla või linna valimiskomisjon registreerib kõik käesoleva seaduse nõuete kohaselt registreerimiseks esitatud isikud nende registreerimiseks esitamise järjekorras pärast kandidaatide registreerimiseks esitamise tähtaja lõppemist hiljemalt 35. päeval enne valimispäeva.

(2) Kandidaadile antakse registreerimisnumber. Registreerimisnumbrid algavad 101-st ja need antakse kandidaatidele erakondade ja valimisliitude nimekirjade kaupa. Üksikkandidaatidele antakse registreerimisnumbrid pärast erakondade ja valimisliitude kandidaatidele numbrite andmist. Numbrite andmise järjekord erakondade ja valimisliitude vahel ning üksikkandidaatide vahel selgitatakse liisu heitmisega.

[RT I 2004, 71, 501- jõust. 29.10.2004]

(3) Kui käesoleva seaduse § 36 lõikes 6 nimetatud tähtaja jooksul ei esitanud dokumentide esitaja puuduvaid dokumente või andmeid või ei parandanud kandideerimisdokumentides vigu, jätab valimiskomisjon registreerimata:

1) kõik erakonna või valimisliidu poolt registreerimiseks esitatud kandidaadid, kui puudub käesoleva seaduse

§ 35 lõike 3 punktis 1, 2 või 2¹ nimetatud dokument või selles on olulisi puudusi;

2) kandidaadi, kelle dokumente või andmeid on puudu või kelle dokumentides on olulisi puudusi;

3) kandidaadi, kes ei vasta käesoleva seaduse § 5 lõikes 5 ja 6 ettenähtud nõuetele.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) Kandidaadi registreerimata jätmise kohta võtab valla või linna valimiskomisjon vastu põhistatud otsuse.

(5) Valla või linna valimiskomisjon tühistab kandidaadi registreerimise otsuse, kui:

- 1) kandidaat loobub kandideerimast kirjaliku avalduse alusel, mille ta võib esitada kolme päeva jooksul pärast registreerimist;
- 2) kandidaat sureb;
- 3) tõendatakse, et kandidaat ei vasta käesoleva seaduse § 5 lõikes 5 või 6 ettenähtud nõuetele.

(6) Valla või linna valimiskomisjon registreerib varem registreerimata jäetud isiku pärast käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaega, kui ta leiab, et isik vastab käesoleva seaduse § 5 lõigetes 5 ja 6 ettenähtud nõuetele, või kui Vabariigi Valimiskomisjoni või Riigikohtu otsusega on tunnistatud kehtetuks otsus, millega jäeti kandidaat registreerimata.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(7) Registreerimisotsust võib tühistada ja registreerimata jäetud isikut registreerida hiljemalt 13. päeval enne valimispäeva.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 38. Kandidaatide täiendav registreerimiseks esitamine

(1) Kui mõnes valimisringkonnas on registreerimiseks esitatud kandidaate niisama palju või vähem, kui selles ringkonnas on mandaate, pöörduv valla või linna valimiskomisjon erakondade ja selles vallas või linnas registreeritud valimisliitude poole ettepanekuga kandidaatide täiendavaks esitamiseks ning valijate poole üksikkandidaatide täiendavaks esitamiseks. Täiendavalt esitatud kandidaadid registreeritakse koos esialgselt registreerimiseks esitatud kandidaatidega hiljemalt 15. päeval enne valimispäeva.

[RT I 2002, 68, 407- jõust. 07.08.2002]

(2) Kandidaatide täiendavaks registreerimiseks esitamisel ja registreerimisel tuleb järgida käesoleva seaduse §-de 35–37 nõudeid.

(3) Kui 15. päeval enne valimispäeva on mõnes valimisringkonnas kandidaate registreerimiseks esitatud niisama palju või vähem, kui on selles ringkonnas mandaate, võtab valla või linna valimiskomisjon vastu otsuse valimiste kuni ühe kuu võrra edasilükkamise kohta selles vallas või linnas. Sellisel juhul koostab ja avalikustab valla või linna valimiskomisjon samaaegselt ka valimiste korraldamise ajakava.

[RT I 2008, 53, 293- jõust. 17.12.2008]

(4) Valimiste edasilükkamise korral käesoleva seaduse §-des 46–51 ja 7¹. peatükis ettenähtut ei kohaldata.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 39. Valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri ja kõikide volikogude liikmekandidaatide nimekiri

(1) Valla või linna valimiskomisjon koostab pärast kandidaatide registreerimist valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.

(2) Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja kantakse kandidaadid erakondade ja valimisliitude ringkonnanimikirjade kaupa registreerimisnumbrite järjekorras. Ringkonnanimikirja ette märgitakse selle esitanud erakonna või valimisliidu nimi. Üksikkandidaadid kantakse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja pärast erakondade ja valimisliitude ringkonnanimikirju registreerimisnumbrite järjekorras.

[RT I 2004, 71, 501- jõust. 29.10.2004]

(3) Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja märgitakse iga kandidaadi kohta tema registreerimisnumber ja nimi. Kui ühes valimisringkonnas kandideerib mitu samanimelist kandidaati, märgitakse koondnimekirja ka nende sünniaeg.

(4) Valla või linna valimiskomisjon edastab valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjad ja ülelinnalised nimekirjad. Riigi valimisteenistus koostab kõikide volikogude liikmekandidaatide nimekirja.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(5) Valla või linna valimiskomisjon teavitab kõigist valla või linna kandidaatide koondnimekirja ja ülelinnalise nimekirja parandustest ja muudatustest viivitamata riigi valimisteenistust. Riigi valimisteenistus teavitab parandustest ja muudatustest teisi valimiskomisjone. Valimiskomisjonid teevad kõikide volikogude liikmekandidaatide nimekirja asjakohased parandused ja muudatused. Kandidaatide nimekirju ei muudeta pärast 13. päeva enne valimispäeva.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

7. peatükk HÄÄLETAMISE KORD

§ 40. Hääletamisruum

(1) Hääletamine valimisjaoskonnas korraldatakse valla- või linnavalitsuse määratud hääletamisruumis. Hääletamiseks valimispäeval ja eelhääletamise päevadel võib määrata erinevad hääletamisruumid.

(2) Hääletamisruumis on hääletamissedelite väljaandmise kohad, hääletamiskabiinid ja hääletamiskast. Valimisjaoskonnas, kus korraldatakse väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletamist, on eelhääletamise ajal hääletamisruumis eraldi hääletamiskabiin ja hääletamiskast väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletavate valijate jaoks. Hääletamisruumis on välja pandud selle valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri ja Tallinnas lisaks ülelinnaline nimekiri.
[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(3) Hääletamisruumis peab korda jaoskonnakomisjon. Jaoskonnakomisjoni liikme seaduslikud suulised korraldused on kohustuslikud kõigile hääletamisruumis viibivatele isikutele.

§ 41. Hääletamiskabiin

(1) Hääletamiskabiin peab võimaldama salajast hääletamist.

(2) Hääletamiskabiinis on laud ja kirjutusvahend. Hääletamiskabiini seinal on selle valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri.

§ 42. Hääletamiskast

(1) Jaoskonnakomisjon kontrollib hääletamiskasti ja pitseerib selle enne hääletamise algust. Enne eelhääletamise algust pitseeritud hääletamiskasti kasutatakse üksnes eelhääletamisel.

(2) Hääletamiskasti ava on kaetud. See avatakse üksnes hääletamissedeli kasti laskmiseks.

(3) Eelhääletamise päevadel pitseerib jaoskonnakomisjon pärast hääletamise lõppemist eelhääletamisel kasutatud hääletamiskasti ava.

§ 43. Hääletamissedel

(1) Hääletamissedeli ja elektroonilise hääle vormi kehtestab Vabariigi Valimiskomisjon.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(2) Riigi valimisteenistus korraldab hääletamissedelite valmistamise ning jaoskonnakomisjonidele kättetoimetamise.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(3) Pärast hääletamissedelite kättesaamist paneb jaoskonnakomisjon sedelitele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi.

§ 44. Hääletamise aeg

(1) Valimispäeval algab hääletamine kell 9.00 ja lõpeb kell 20.00.

(2) Eelhääletamine toimub:

1) kümnendast kuni seitsmenda päevani enne valimispäeva maakonna valimisjuhi määratud valimisjaoskonnas. Hääletamine algab kell 12.00 ja lõpeb kell 20.00;
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

2) kuuendast päevast kuni neljanda päevani enne valimispäeva kõigis valimisjaoskondades. Hääletamine algab kell 12.00 ja lõpeb kell 20.00. Hääletamine valija asukohas, kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses korraldatakse ajavahemikus kella 9.00-st kuni 20.00-ni;
[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

3) kümnendast päevast kuni neljanda päevani enne valimispäeva elektrooniliselt. Hääletamine algab kümnendal päeval enne valimispäeva kell 9.00 ja kestab ööpäevaringselt kuni hääletamise lõpuni neljandal päeval enne valimispäeva kell 18.00.

(3) Kodus hääletamine korraldatakse käesolevas seaduses ettenähtud juhtudel valimispäeval.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 45. Hääletamine

(1) Valija hääletab selles valimisjaoskonnas, mille valijate nimekirja ta on kantud, välja arvatud käesoleva seaduse §-des 47–51 ja 7¹. peatükis ettenähtud juhtudel.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2) Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjonile isikut tõendava dokumendi. Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja valijate nimekirja.

(3) Valija täidab hääletamisedeli hääletamiskabiinis.

(4) Valija kirjutab hääletamisedelile selleks ettenähtud kohta ühe oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab.

(5) Valija täidab hääletamisedeli ise. Kui valija füüsilise puude tõttu ei ole võimeline hääletamisedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja tema juuresolekul teha teine valija, kuid mitte tema elukohajärgse valimisringkonna kandidaat.

(6) Valija ei või hääletamisedelit hääletamisruumist välja viia. Kui valija rikub hääletamisedeli, on tal õigus saada jaoskonnakomisjonilt uus sedel. Valija peab rikutud või kasutamata hääletamisedeli jaoskonnakomisjonile tagastama.

[RT I 2006, 30, 231- jõust. 14.07.2006]

(7) Pärast hääletamisedeli täitmist murrab valija sedeli kokku ning annab selle jaoskonnakomisjoni liikmele, kes paneb kokkumurtud hääletamisedeli välisküljele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi.

(8) Valija laseb hääletamisedeli hääletamiskasti ise. Kui valija füüsilise puude tõttu ei ole võimeline hääletamisedelit ise hääletamiskasti laskma, võib seda tema palvel teha teine valija tema juuresolekul.

§ 46. Eelhääletamine

(1) Eelhääletamine toimub käesoleva seaduse §-s 45 ettenähtud korras.

(2) Eelhääletamise õigus on valijate nimekirjas oleval valijal, kes eelhääletamise päevaks on saanud 16-aastaseks.

[RT I, 22.01.2016, 7- jõust. 01.02.2016]

(3) Eelhääletamist korraldavad vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget.

(4) Jaoskonnakomisjoni liige märgib hääletanud valija kohta valijate nimekirja hääletamise kuupäeva.

(5) Jaoskonnakomisjon hoiab hääletamiskasti ja valimisdokumente eelhääletamise päevadel ja sellele järgnevatel päevadel selliselt, et neile pääsevad ligi üksnes jaoskonnakomisjoni liikmed.

§ 47. Väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda toimuva eelhääletamise erisused

(1) Valijal on eelhääletamise päevadel (§ 44 lõige 2) võimalik hääletada väljaspool oma elukohajärgset valimisjaoskonda maakonna valimisjuhi või valla- või linnavalitsuse määratud valimisjaoskonnas.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(2) Väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda toimuvat hääletamist korraldab käesoleva seaduse § 44 lõike 2 punktis 2 ettenähtud päevadel valla- või linnavalitsuse määratud jaoskonnakomisjon. Valla- või linnavalitsus võib määrata jaoskonnakomisjoni, kes korraldab lisaks eelhääletamisele hääletamist ainult valija asukohas (§ 49), kinnipidamiskohas, haiglas või ööpäevases hoolekandeesutuses (§ 51).

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(3) Maakonna valimisjuht, välja arvatud Harju maakonna valimisjuht ja Tartu maakonna valimisjuht, määrab hiljemalt 45. päeval enne valimispäeva vähemalt ühe maakonnakeskuses paikneva valimisjaoskonna, kus valijad saavad hääletada väljaspool oma elukohajärgset jaoskonda käesoleva seaduse § 44 lõike 2 punktis 1 ettenähtud päevadel.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 48. Väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda toimuv eelhääletamine hääletamisruumis

(1) Väljaspool oma elukohajärgset valimisjaoskonda hääletamisruumis hääletada sooviv valija esitab jaoskonnakomisjoni liikmele isikut tõendava dokumendi ning ta kantakse väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletajate nimekirja.

(2) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale hääletamisedeli, kaks ümbrikku ja valija elukohajärgse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja. Valija annab hääletamisedeli saamise kohta allkirja väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletavate valijate nimekirja.

(3) Valija täidab hääletamisedeli käesoleva seaduse § 45 lõigetes 3–6 ettenähtut järgides.

(4) Valija paneb sedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbrikku. Viimase paneb valija jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbrikku. Valimisele ümbrikule kirjutab valija või jaoskonnakomisjoni liige valija nime, isikukoodi ja valija elukoha aadressi. Ümbriku laseb valija väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletavate valijate sedelitele ettenähtud hääletamiskasti.

§ 49. Väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda valija asukohas toimuv eelhääletamine

(1) Kui väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletada sooviv valija tervises seisundi või muu mõjuva põhjuse tõttu ei saa hääletada valimisjaoskonnas asuvas hääletamisruumis, võib ta kuni eelhääletamise viimase päeva kella 14.00-ni esitada kirjaliku taotluse oma asukohas hääletamiseks asukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või käesoleva seaduse § 47 lõikes 2 ettenähtud jaoskonnakomisjonile. Jaoskonnakomisjon registreerib taotluse. Valla- või linnavalitsus registreerib taotluse ja edastab taotluse vastavale jaoskonnakomisjonile.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2) Hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget käesoleva seaduse § 45 lõigetes 4–6 ning § 48 lõigetes 1, 2 ja 4 ettenähtut järgides.

§ 50. [Kehtetu -RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 51. Hääletamine kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(1) Kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses korraldatakse hääletamine käesoleva seaduse § 44 lõike 2 punktis 2 ettenähtud päevadel.

(2) Kinnipidamiskoha, haigla ja ööpäevase hoolekandeesutuse administratsioon esitab taotluse hääletamise korraldamiseks käesoleva seaduse § 47 lõikes 2 ettenähtud jaoskonnakomisjonile.

(3) Hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget käesoleva seaduse § 45 lõigetes 4–6 ning § 48 lõigetes 1, 2 ja 4 ettenähtut järgides.

(4) Hääletamistulemuste kindlakstegemisel arvestatakse kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses eelhääletanud valijate hääli käesoleva seaduse §-s 53 ettenähtut järgides.

[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

§ 52. Kodus hääletamine

(1) Kui valija oma tervises seisundi või mõne muu mõjuva põhjuse tõttu ei saa hääletada hääletamisruumis, võib ta taotleda kodus hääletamist.

(2) Kodus hääletamise korraldamiseks esitab valija elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või jaoskonnakomisjonile kuni valimispäeva kella 14.00-ni kirjaliku taotluse, mille jaoskonnakomisjon registreerib. Kui taotlus esitatakse valla- või linnavalitsusele, registreerib see taotluse ja edastab asjaomasele jaoskonnakomisjonile.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2¹) Valija võib esitada kodus hääletamise taotluse ka telefoni teel elukohajärgsele jaoskonnakomisjonile valimispäeval kella 9.00-st kuni 14.00-ni. Jaoskonnakomisjon registreerib taotluse.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2²) Kodus hääletamise taotlus peab sisaldama:

- 1) valija nime;
- 2) valija isikukoodi;
- 3) valija aadressi;
- 4) valija sidevahendi numbrit;
- 5) kodus hääletamise põhjust.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2³) Kui jaoskonnakomisjon leiab, et taotlus ei ole põhjendatud, teavitab ta taotluse rahuldamata jätmise asjaoludest selle esitajat.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(3) Kodus hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget käesoleva seaduse § 45 lõigetes 1, 2, 4, 5, 6 ja 8 ettenähtut järgides.

(4) Kodus hääletav valija annab hääletamisedeli saamise kohta allkirja kodus hääletavate valijate nimekirja.

§ 53. Eelhääletamise ajal väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda antud häälte arvestamine

(1) Jaoskonnakomisjon pakib väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletanud valijate hääletamissedelitega ümbrikud maakondade kaupa, Tallinna ja Tartu linna kaupa ja edastab need oma asukohajärgsele maakonna valimisjuhile.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(2) Maakonna valimisjuht edastab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud hääletamissedelitega ümbrikud riigi valimisteestuse kaudu asjaomastele maakonna valimisjuhtidele hiljemalt teisel päeval enne valimispäeva.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 ettenähtud korras teistelt maakonna valimisjuhtidelt saadud hääletamissedelitega ümbrikud edastab maakonna valimisjuht asjaomastele jaoskonnakomisjonidele hiljemalt valimispäevale eelneval päeval.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) Saanud hääletamissedelitega ümbrikud käesoleva paragrahvi lõikes 3 ettenähtud korras, kontrollib jaoskonnakomisjon, kas valija on kantud valimisjaoskonna valijate nimekirja ja kas valija ei ole hääletanud mitu korda. Kontrollimise juures peab olema vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget.

(5) Kui valija ei ole kantud valimisjaoskonna valijate nimekirja või on hääletanud väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda mitu korda, jätab jaoskonnakomisjon kõik valija hääletamissedeliga ümbrikud arvestamata.

(6) Kui valija on hääletanud ühe korra, teeb jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirja märke eelhääletamise kohta.

(7) Pärast käesoleva paragrahvi lõiget 4, 5 ja 6 ettenähtud toiminguid avab jaoskonnakomisjon välimised ümbrikud ning laseb sisemised hääletamissedelitega ümbrikud eelhääletamisel kasutatud hääletamiskasti ja pitseerib hääletamiskasti ava uuesti.
[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 53¹. [Kehtetu -RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

7¹. peatükk ELEKTROONILINE HÄÄLETAMINE

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 53². Elektroonilise hääletamise korraldamine

Elektrooniline hääletamine korraldatakse käesoleva seaduse § 44 lõike 2 punktis 3 sätestatud ajal ja Riigikogu valimise seaduse 7¹. peatükis sätestatud korras.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

8. peatükk HÄÄLETAMIS- JA VALIMISTULEMUSTE KINDLAKSTEGEMINE

§ 54. Hääletamistulemuste kindlakstegemine jaoskonnakomisjonis

(1) Jaoskonnakomisjon avab hääletamiskastid pärast hääletamise lõppemist. Avamise juures peab olema üle poole jaoskonnakomisjoni koosseisust.
[RT I, 11.07.2014, 1- jõust. 21.07.2014]

(2) Enne hääletamiskastide avamist peab jaoskonnakomisjon üle lugema ja kustutama kõik valijatele välja andmata jäänud, samuti valijate tagastatud rikutud hääletamissedelikud. Hääletamissedelikud kustutatakse sedeli nurga äralõikamisega.

(3) Enne hääletamiskasti avamist teeb jaoskonnakomisjon valijate nimekirjade alusel kindlaks nimekirjadesse kantud valijate arvu ja nimekirjadesse hääletamissedeli saamise kohta antud allkirjade alusel sedeli saanud valijate arvu ning kannab need vormikohasesse protokollis.

(4) Hääletamiskasti avades kontrollitakse sellel oleva pitsati jäljendi seisukorda.

(5) Kodus hääletanute hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend ning sedelid pannakse hääletamisruumis hääletanute hääletamissedelite hulka.

(6) Väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda hääletanute hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend ning need sedelid pannakse koos eelhääletanute hääletamissedelitega valimispäeval hääletanute sedelite hulka.

(7) Jaoskonnakomisjon teeb hääletamiskastides olnud sedelite alusel kindlaks hääletamisest osavõtnud valijate arvu, kehtetute sedelite arvu ning kandidaatidele, erakondadele ja valimisliitudele antud häälte arvu ning kannab need vormikohasesse protokoll.

(8) Kehtetuks tunnistatakse hääletamissedel:

- 1) millel ei ole jaoskonnakomisjoni pitsati kaht jäljendit;
- 2) millele ei ole kirjutatud ühegi kandidaadi registreerimisnumbrit või millele on neid kirjutatud rohkem kui üks;
- 3) millele kirjutatud numbriga kandidaati ei kandideeri selles valimisringkonnas;
- 4) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber on parandatud või
- 5) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber ei ole loetav.

(9) Kui hääletamissedelile ei ole kirjutatud ühegi kandidaadi registreerimisnumbrit, kuid valija tahe on üheselt arusaadav, loetakse hääletamissedel kehtivaks.

(10) Hääletamistulemuste kindlakstegemise kohta koostatakse vormikohane protokoll. Protokollile kirjutab alla komisjoni esimees. Protokollile märgitakse selle koostamise kuupäev ja kella-aeg.

(11) Pärast hääletamistulemuste kindlakstegemist pakitakse kehtivad sedelid kandidaatide kaupa, eraldi pakkidesse pannakse kehtetud sedelid, valijatele välja andmata jäänud sedelid ja valijate tagastatud rikutud sedelid. Pakile märgitakse, millise valimisjaoskonna sedelid, millised ja kui palju neid pakis on. Märkele kirjutab alla jaoskonnakomisjoni esimees.

(12) Hääletamissedelid, valijate nimekirjad ja hääletamistulemuste protokollid edastatakse viivitamata valla või linna valimiskomisjonile.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(13) Hääletamistulemused tehakse jaoskonnakomisjonis kindlaks avalikult.

[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 54¹. [Kehtetu -RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

§ 54². Elektrooniliselt antud häälte lugemine

(1) Riigi valimisteestus teeb elektroonilise hääletamise tulemused kindlaks valimispäeval pärast kella 19.00.

(2) Häälte lugemise juures peab viibima vähemalt kolm riigi valimisteestuse juhi määratud isikut ja vähemalt pool Vabariigi Valimiskomisjoni koosseisust.

(3) Enne elektrooniliste häälte lugemist riigi valimisteestus:

- 1) tühistab elektroonilised hääled, mida on hääletamissedeliga hääletamisel muudetud;
- 2) eraldab lugemisele minevad elektroonilised hääled valijate isikuandmetest.

(4) Elektrooniliste häälte lugemiseks kasutavad Vabariigi Valimiskomisjoni liikmed ja riigi valimisteestus Riigikogu valimise seaduse § 48³ lõikes 3 sätestatud ligipääsuvahendeid, mis tagavad juurdepääsu häälte avamise võtmele.

(5) Riigi valimisteestus teeb iga valimisjaoskonna kohta kindlaks:

- 1) elektroonilisest hääletamisest osavõtnud valijate arvu;
- 2) kehtetute elektrooniliste häälte arvu;
- 3) käesoleva paragrahvi lõike 3 punkti 1 alusel tühistatud elektrooniliste häälte arvu;
- 4) kandidaatidele, erakondadele ja valimisliitudele antud elektrooniliste häälte arvu.

(6) Elektrooniline hääl, mis ei sisalda valija elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbrit või ei ole Vabariigi Valimiskomisjoni kehtestatud vormi kohane, on kehtetu.

(7) Elektrooniliselt antud häälte lugemine on avalik. Häälte lugemise juures viibivad isikud peavad täitma riigi valimisteestuse juhi määratud isikute suulisi korraldusi. Häälte lugemise juures viibivad isikud ei või võtta häälte lugemise ruumi kaasa sidevahendeid ega lahkuda sealt enne kella 20.00.

(8) Hääletamistulemusi ei avalikustata enne kella 20.00.

(9) Riigi valimisteestus sisestab hääletamistulemused valimiste infosüsteemi viivitamata.

(10) Riigi valimisteenistuse juht allkirjastab elektroonilise hääletamise tulemused pärast elektroonilise hääletamise süsteemi andmete tervikluse kontrolli.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 55. Hääletamistulemuste kindlakstegemine valla ja linna valimiskomisjonis

(1) Jaoskonnakomisjonidelt laekunud protokollide alusel ning elektrooniliselt hääletanud valijate hääletamistulemuste alusel teeb valla või linna valimiskomisjon iga valimisringkonna kohta kindlaks valijate nimekirjadesse kantud valijate arvu, hääletamisedeli saanud valijate arvu, hääletamisest osavõtnud valijate arvu, kehtetute hääletamisedelite arvu ning kandidaatidele, erakondadele ja valimisliitudele antud häälte arvu. Saadud tulemust kontrollitakse hääletamisedelite ülelugemise teel.

(2) Kui hääletamisedelite ülelugemise teel saadud arvud erinevad jaoskonnakomisjoni protokollis olevatest, märgib valla või linna valimiskomisjon oma protokollis lisas erinevused ja neid tinginud asjaolud. Jaoskonnakomisjoni protokollis ei muudeta. Lõplike hääletamistulemuste kohta teeb otsustuse valla või linna valimiskomisjon.

(3) Valla või linna hääletamistulemuste kindlakstegemise kohta koostab valla või linna valimiskomisjon vormikohase protokollis, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Protokollis märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(4) [Kehtetu -RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

(5) Hääletamistulemused tehakse valla või linna valimiskomisjonis kindlaks avalikult.
[RT I 2002, 68, 407- jõust. 07.08.2002]

§ 56. Valimistulemuste kindlakstegemine

[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(1) Iga valimisringkonna kohta arvutatakse lihtkvoot, mis saadakse valimisringkonnas antud kehtivate häälte arvu jagamisel selle ringkonna mandaatide arvuga.
[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(2) Valituks osutub kandidaat, kellele antud häälte arv ületab lihtkvoodi või on sellega võrdne.

(3) Valimisringkonnas lihtkvoodi alusel jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse nimekirjamandaatidena nende erakondade ja valimisliitude vahel, kelle kandidaadid kogusid vastavas vallas või linnas kokku vähemalt 5 protsenti häältest.

(4) Nimekirjamandaatide jaotamiseks reastatakse kandidaadid ringkonnanimikirjades vastavalt igapähele antud häälte arvule. Kui vähemalt kahele kandidaadile on antud võrdne arv hääli, reastatakse ettepoole kandidaat, kes paiknes nimekirjas tagapool. Sama erakonna või valimisliidu ringkonnanimikirjas olevate kandidaatide hääled liidetakse.
[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(5) Nimekirjamandaadid jaotatakse d'Hondti jagajate meetodil jagajate jadadega 1, 2, 3, 4 jne. Seejuures jäetakse iga erakonna või valimisliidu võrdlusarvude arvutamisel vahele nii mitu jada esimest elementi, kui mitu mandaati sai erakond või valimisliit vastavas valimisringkonnas lihtkvoodi alusel. Kui vähemalt kahe erakonna või valimisliidu võrdlusarvud on võrdsed, saab mandaadi erakond või valimisliit, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.
[RT I 2008, 53, 293- jõust. 17.12.2008]

(6) Ümberreastatud kandidaatidega ringkonnanimikirjas (lõige 4) saab nimekirjamandaadi kandidaat, kes on selles nimekirjas eespool. Mandaatide jaotamisel jäetakse vahele need kandidaadid, kes osutusid valituks lihtkvoodi alusel.

(7) Erakond või valimisliit ei või saada rohkem mandaate, kui on tema ringkonnanimikirjas kandidaate.

(8) Kui erakonna või valimisliidu kandidaat sureb pärast eelhääletamise algust, jäävad temale antud hääled sellele erakonnale või valimisliidule. Kui üksikkandidaat sureb pärast eelhääletamise algust, siis temale antud hääli valimistulemuste kindlakstegemisel ei arvestata.

(9) Kui valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas on ainult üksikkandidaadid, osutuvad valituks enim hääli saanud kandidaadid. Kui vähemalt kahele kandidaadile on antud võrdne arv hääli, osutub valituks kandidaat, kes paiknes valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.

(10) Kui pärast mandaatide jaotamist lihtkvoodi alusel ja nimekirjamandaatidena on osa mandaate jaotamata, osutub valituks ülejäänud kandidaatidest enim hääli saanu.

(11) Valimistulemuste kohta koostab valla või linna valimiskomisjon protokoll, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Protokoll märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaeg.

(12) Valimistulemused tehakse valla või linna valimiskomisjonis kindlaks avalikult.
[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 56¹. Valimistulemuste kindlakstegemine Tallinnas [RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(1) Iga valimisringkonna kohta arvutatakse lihtkvoot, mis saadakse valimisringkonnas antud kehtivate häälte arv jagamisel selle ringkonna mandaatide arvuga.

(2) Valituks osutub kandidaat, kellele antud häälte arv ületab lihtkvoodi või on sellega võrdne.

(3) Nende erakondade või valimisliitude ringkonnanimikirjades, kelle kandidaadid kogusid ülevallaliselt või -linnaliselt kokku vähemalt 5 protsenti häältest, reastatakse kandidaadid vastavalt igauhele antud häälte arvule. Sama erakonna või valimisliidu ringkonnanimikirjas olevate kandidaatide hääled liidetakse. Erakond või valimisliit saab nii mitu mandaati, kui mitu korda ületab temale selles valimisringkonnas antud häälte arv lihtkvoodi. Erakonna või valimisliidu mandaadiks loetakse ka käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel saadud mandaati. Valituks osutuvad nimekirjas eespool olevad kandidaadid. Kui vähemalt kahele kandidaadile on antud võrdne arv hääli, osutub valituks kandidaatide ülelinnalises nimekirjas eespool olev kandidaat.
[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

(4) Valimisringkondades lihtkvoodi alusel jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse kompensatsioonimandaatidena nende erakondade või valimisliitude vahel, kelle kandidaadid kogusid ülevallaliselt või -linnaliselt kokku vähemalt 5 protsenti häältest.

(5) Kompensatsioonimandaadid jaotatakse d'Hondti jagajate meetodil jagajate jadadega 1, 2, 3, 4 jne. Seejuures jäetakse iga erakonna või valimisliidu võrdlusarvude arvutamisel vahele nii mitu jada esimest elementi, kui mitu mandaati sai erakond või valimisliit valimisringkondades. Kui vähemalt kahe erakonna või valimisliidu võrdlusarvud on võrdsed, saab mandaadi erakond või valimisliit, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.

(6) Kandidaatide ülelinnalises nimekirjas saab kompensatsioonimandaadi kandidaat, kes on nimekirjas eespool. Mandaatide jaotamisel jäetakse vahele need kandidaadid, kes osutusid valituks valimisringkondades.
[RT I 2009, 23, 144- jõust. 01.05.2009]

(7) Häälte võrdsuse korral saab kompensatsioonimandaadi kandidaat, kes on esitatud nimekirjas eespool.

(8) Erakond või valimisliit ei või saada rohkem mandaate, kui on tema nimekirjas kandidaate.

(9) Kui erakonna või valimisliidu kandidaat sureb pärast eelhääletamise algust, jäävad temale antud hääled sellele erakonnale või valimisliidule. Kui üksikkandidaadi registreerimise otsus tühistatakse või kui ta sureb, siis temale antud hääli valimistulemuste kindlakstegemisel ei arvestata.

(10) Valimistulemuste kohta koostab valla või linna valimiskomisjon protokoll, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Protokoll märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaeg.

(11) Valimistulemused tehakse valla või linna valimiskomisjonis kindlaks avalikult.
[RT I 2008, 53, 293- jõust. 17.12.2008]

9. peatükk **VOLIKOGU TÄIENDAVATE VALIMISTE ERISUSED**

§ 57. Täiendavate valimiste erisused

(1) Täiendavad valimised viiakse läbi käesoleva seaduse kohaselt käesolevas peatükis ettenähtud erisusi arvestades.

(2) Täiendavatel valimistel saavad hääletamisest osa võtta isikud, kes vastavad käesoleva seaduse § 5 lõigetes 1–4 ettenähtud tingimustele ja kelle püsiv elukoht, see tähendab elukoht, mille aadressiandmed on kantud rahvastikuregistrisse, asub valimiste väljakuulutamise päeval selles vallas või linnas.

(3) Täiendavatel valimistel saavad kandideerida isikud, kes vastavad käesoleva seaduse § 5 lõigetes 5 ja 6 ettenähtud tingimustele ja kelle püsiv elukoht, see tähendab elukoht, mille aadressiandmed on kantud rahvastikuregistrisse, asub valimiste väljakuulutamise päeval selles vallas või linnas.

(4) Täiendavateks valimisteks uut valla või linna valimiskomisjoni ega uusi jaoskonnakomisjone ei moodustata.

(5) Täiendavate valimiste korral peab kandidaatide registreerimiseks esitamiseks ja registreerimiseks jääma kokku vähemalt 15 päeva.

(6) Kui täiendavate valimiste ettevalmistamiseks ja korraldamiseks valla- või linnaeelarves vahendeid ei jätku, kaetakse valimistega seotud kulud maavanema taotlusel ja näidatud ulatuses riigieelarvest. Täiendavate valimiste läbiviimiseks riigieelarvest saadud eraldi peetakse kinni vastava valla või linna järgmise aasta eelarvest. Vabariigi Valitsusel on õigus vähendada tagasimakstavat summat või vabastada vald või linn tagasimaksmise kohustusest.

(7) Täiendavatel valimistel ei kohaldata käesoleva seaduse §-des 46–51 ja 7¹. peatükis ettenähtut.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

9¹. peatükk

UUE KOHALIKU OMAVALITSUSE ÜKSUSE VOLIKOGU VALIMISTE ERISUSED KORRALISTE VALIMISTE VAHELISEL PERIOODIL

§ 57¹. Korraliste valimiste vahelisel perioodil toimuva uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste erisused

(1) Käesoleva seaduse § 4 lõikes 2 sätestatud juhul viiakse uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimised läbi käesoleva seaduse kohaselt käesolevas peatükis ettenähtud erisusi arvestades.
[RT I 2006, 32, 244- jõust. 17.07.2006]

(2) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimistel saavad hääletamisest osa võtta isikud, kes vastavad käesoleva seaduse § 5 lõigetes 1–4 ettenähtud tingimustele ja kelle püsiv elukoht, see tähendab elukoht, mille aadressiandmed on kantud rahvastikuregistrisse, asub ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil.
[RT I 2006, 32, 244- jõust. 17.07.2006]

(3) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimistel saavad kandideerida isikud, kes vastavad käesoleva seaduse § 5 lõigetes 5 ja 6 ettenähtud tingimustele ja kelle püsiv elukoht, see tähendab elukoht, mille aadressiandmed on kantud rahvastikuregistrisse, asub valimiste väljakuulutamise päeval ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil.
[RT I 2006, 32, 244- jõust. 17.07.2006]

(4) Valla või linna valimiskomisjon kehtestab oma otsusega kooskõlastatult riigi valimisteenistusega valimistoimingute tähtajad ning avalikustab need kolme päeva jooksul, arvates valimiste väljakuulutamise päevast.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(5) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimistel peab kandidaatide registreerimiseks esitamiseks ja registreerimiseks jääma kokku vähemalt 25 päeva.
[RT I 2006, 32, 244- jõust. 17.07.2006]

(6) Uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimistel ei kohaldata käesoleva seaduse §-des 47, 48 ja 7¹. peatükis ettenähtut. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda valija asukohas toimuv eelhääletamine (§ 49) ja hääletamine kinnipidamiskohas (§ 51) korraldatakse ainult ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil. Valla- või linnavalitsus määrab jaoskonnakomisjoni, kes korraldab hääletamist valija asukohas või kinnipidamiskohas.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

10. peatükk

VALIMISTE KULUD

§ 58. Valimiste korraldamise kulud

(1) Valla- või linnavalitsuse, valla ja linna valimiskomisjoni ning jaoskonnakomisjoni kulud, mis on seotud valimiste korraldamisega, kaetakse valla- või linnaeelarvest.

(2) Riigi valimisteenistuse ja maakonna valimisjuhi kulud kaetakse riigieelarvest.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(3) [Kehtetu -RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(4) [Kehtetu -RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(5) Valijate arvestusega (5. peatükk) seotud kulud kaetakse riigieelarvest Siseministeeriumi eelarves selleks ettenähtud rahast.

§ 59.–§ 61. [Kehtetud -RT I, 10.12.2010, 1- jõust. 01.04.2011]

11. peatükk AVALDUSED JA KAEBUSED

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 62. Avaldus puuduse kohta valimiste korralduses

(1) Isik, kes leiab, et valimiste korraldaja on rikkunud tema õigusi või rikkunud seadust muul viisil, võib esitada avalduse puuduse kohta valimiste korralduses (edaspidi *avaldus puuduse kohta*).

(2) Avaldus puuduse kohta esitatakse viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolmandal päeval käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud rikkumisest arvates.

(3) Avaldus puuduse kohta esitatakse riigi valimisteenistusele, kes korraldab avalduse läbivaatamise ja sellele vastamise.

(4) Avalduses puuduse kohta:

- 1) märgitakse avalduse esitaja nimi, isikukood ja sidevahendite andmed;
- 2) kirjeldatakse toimingut, mille kohta avaldus esitatakse.

(5) Avaldus puuduse kohta esitatakse suuliselt või kirjalikult. Suulise avalduse protokollib riigi valimisteenistus.

(6) Avaldus puuduse kohta vaadatakse läbi viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolme päeva jooksul selle esitamisest arvates. Läbivaatamise tulemustest ja võetud meetmetest teavitatakse avalduse esitajat viivitamata. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 63. Kaebuse mõiste

Käesoleva seaduse tähenduses on kaebus Vabariigi Valimiskomisjonile esitatav käesoleva seaduse nõuete kohaselt vormistatud taotlus vaadata läbi ja tühistada valla või linna valimiskomisjoni otsus või tunnistada seadusvastaseks valimiste korraldaja või valla või linna valimiskomisjoni toiming ja käesoleva seaduse §-s 66¹ sätestatud korras Riigikohtule esitatav kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toiminguga peale. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 64. Kaebuse esitamise õigus

Kaebuse esitamise õigus on üksikisikul, kandidaadil, valimisliidul ja erakonnal (edaspidi *huvitatud isik*), kes leiab, et tema õigusi on vaidlustatava otsuse või toiminguga rikutud. [RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 65. Kaebusele esitatavad nõuded

(1) Kaebus vormistatakse kirjalikult ning selles märgitakse:

- 1) kaebuse esitaja nimi, isikukood või selle puudumisel sünniaeg või registrikood, aadress ja sidevahendite andmed;
- 2) kaebuse esitaja esindaja nimi, aadress ja sidevahendite andmed, kui kaebuse esitajal on esindaja;
- 3) andmed vaidlustatava otsuse kohta või vaidlustatava toiminguga kirjeldus;
- 4) põhjused, miks kaebuse esitaja leiab, et vaidlustatav otsus või toiming rikub tema õigusi;
- 5) põhjused, miks kaebuse esitaja leiab, et vaidlustatav otsus või toiming ei ole seaduslik;
- 6) kuidas ja millal sai kaebuse esitaja vaidlustatavast otsusest või toimingust teada;
- 7) kaebuse esitamise tähtaja ennistamise taotlus ja tähtaja möödalaskmise põhjused, kui kaebus esitatakse pärast kaebuse esitamise tähtaja möödumist;
- 8) kaebuse esitamise kuupäev.

(2) Kaebusele kirjutab alla selle esitaja. Erakonna või valimisliidu kaebusele kirjutab alla erakonna või valimisliidu volitatud esindaja.

(3) Kui kaebus ei vasta käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 ettenähtud nõuetele või kui kaebus on esitatud käesoleva seaduse §-s 64 ja § 66 lõikes 1 ettenähtud korda rikkudes, võib Vabariigi Valimiskomisjon jätta kaebuse läbi vaatamata. Kaebuse läbi vaatamata jätmisel võib Vabariigi Valimiskomisjon selle edastada riigi valimisteenistusele vastamiseks käesoleva seaduse § 62 lõikes 6 sätestatud korras. Kui kaebuse esitaja on

kaebuse esitamise tähtaja lasknud mööda mõjuval põhjusel, ennistab Vabariigi Valimiskomisjon tema põhistatud taotluse alusel tähtaja.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 66. Kaebuse läbivaatamine Vabariigi Valimiskomisjonis

(1) Kaebus esitatakse Vabariigi Valimiskomisjonile kolme päeva jooksul arvates:

- 1) vaidlustatava otsuse või toimingute tegemisest või
- 2) käesoleva seaduse §-s 62 sätestatud avalduse läbivaatamisest.

(2) Vabariigi Valimiskomisjon peab kaebuse läbi vaatama ja selle suhtes otsuse tegema viie tööpäeva jooksul kaebuse laekumisest arvates.

(3) Vabariigi Valimiskomisjon teeb ühe järgmistest otsustest:

- 1) jätta kaebus rahuldamata;
- 2) kaebus rahuldada;
- 3) kaebus rahuldada osaliselt.

(4) Vabariigi Valimiskomisjon edastab otsuse kaebuse esitajale viivitamata.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 66¹. Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingute peale kaebuse esitamine

(1) Kui huvitatud isik leiab, et valimiste korraldaja toiminguga või valla või linna valimiskomisjoni või Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toiminguga rikutakse tema õigusi, võib ta esitada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses ettenähtud korras kaebuse Riigikohtule.

(2) Kaebuse valimiste korraldaja toimingute või valla või linna valimiskomisjoni otsuse või toimingute peale võib Riigikohtule esitada pärast asja lahendamist Vabariigi Valimiskomisjonis.

(3) Kaebus valimiste korraldaja toimingute või valla või linna valimiskomisjoni või Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingute peale esitatakse Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu Riigikohtule kolme päeva jooksul Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse teatavastegemisest või toimingute sooritamisest arvates.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 67. Hääletamistulemuste kehtetuks tunnistamine

(1) Kui Vabariigi Valimiskomisjon või Riigikohus on tunnistanud valimisjaoskonna, valimisringkonna, valla või linna hääletamistulemused kehtetuks, määrab Vabariigi Valimiskomisjon uue valimispäeva ja asjaomases valimisjaoskonnas, valimisringkonnas, vallas või linnas korraldatakse kordushääletamine. Valimistulemus tehakse kindlaks pärast kordushääletamise tulemuste selgumist.

(2) Kordushääletamist ei korraldata, kui Vabariigi Valimiskomisjon on tühistanud eelhääletamisel antud hääled olulise seadusrikkumise tõttu osaliselt või täielikult ning kutsunud valijad uuesti hääletama eelhääletamise ajal või valimispäeval.

(3) Kordushääletamisel käesoleva seaduse §-des 46–51 ja 7¹. peatükis ettenähtud ei kohaldata.

[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

11¹. peatükk VASTUTUS

[RT I 2002, 63, 387- jõust. 01.09.2002]

§ 67¹. Andmete või materjalide esitamata jätmise või valimiskomisjoni otsuse mittetäitmine

(1) Andmete või materjalide esitamata jätmise eest valimiste korraldamiseks, samuti valimiskomisjoni otsuse mittetäitmise eest – karistatakse rahaträhviga kuni 20 trahviühikut.

(2) [Kehtetu -RT I, 12.07.2014, 1- jõust. 01.01.2015]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud väärteo kohtuväline menetleja on politseiasutus.

[RT I 2009, 27, 165- jõust. 01.01.2010]

§ 67². Poliitilisele välireklaamile kehtestatud piirangute rikkumine
[Kehtetu -RT I, 12.07.2014, 1- jõust. 01.01.2015]

§ 67³. Häälletamisedeli häälletamisruumist väljaviimine

(1) Häälletamisedeli häälletamisruumist väljaviimise keelu rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 20 trahviühikut.
[RT I 2006, 30, 231- jõust. 14.07.2006]

(2) [Kehtetu -RT I, 12.07.2014, 1- jõust. 01.01.2015]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud väärteo kohtuväline menetleja on politseiasutus.
[RT I 2009, 27, 165- jõust. 01.01.2010]

12. peatükk

LÕPPSÄTTED

§ 68. Volikogu liikmete registreerimine ja nende volituste algamine

(1) Valla või linna valimiskomisjon registreerib valitud volikogu liikmed oma otsusega pärast valimispäeva, kui Vabariigi Valimiskomisjonile ja Riigikohtule kaebuste esitamise tähtaeg on möödunud või kui nimetatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused.

(2) Käesoleva seaduse §-s 67 ettenähtud juhul registreerib valla või linna valimiskomisjon valitud volikogu liikmed oma otsusega pärast kordushäälletamise päeva, arvestades käesoleva paragrahvi lõikes 1 ettenähtut.

(3) Valimistulemused loetakse väljakuulutatuks ja volikogu liikme volitused algavad valla või linna valimiskomisjoni käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 märgitud otsuse avalikustamisele järgneval päeval.

(3¹) Valituks osutunud kandidaat, kes valimistulemuste väljakuulutamise ajal on volikogu liikme ametiga ühitamatus ametis, peab kolme tööpäeva jooksul valimistulemuste väljakuulutamise päevast arvates teavitama valla või linna valimiskomisjoni, kas ta soovib osaleda kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu töös või jätkata oma senises ametis ja mandaadist loobuda.
[RT I, 12.03.2015, 2- jõust. 22.03.2015]

(4) Täiendavatel valimistel või uue kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimistel käesoleva seaduse § 4 lõikes 2 sätestatud juhul valitud volikogu liikmete volitused lõpevad samaaegselt käesoleva seaduse §-s 2 ettenähtud ajal valitud volikogu liikmete volitustega.

(5) Valla või linna valimiskomisjon kutsub valitud volikogu kokku hiljemalt seitsmendal päeval pärast valimistulemuste väljakuulutamise päeva.
[RT I 2006, 32, 244- jõust. 17.07.2006]

§ 69. Volikogu asendusliikmete registreerimine

(1) Valla või linna valimiskomisjon registreerib volikogu asendusliikmed oma otsusega. Valla või linna valimiskomisjon edastab otsuse volikogu esimehele.

(2) Asendusliikmed registreeritakse valimisringkondade kaupa erakondadele ja valimisliitudele, kelle kandidaadid kogusid vastavas vallas või linnas kokku vähemalt 5 protsenti kehtivatest häältest. Kui valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas on ainult üksikkandidaadid, registreeritakse asendusliikmeteks samas valimisringkonnas valimata jäänud üksikkandidaadid.

(3) Valimisringkondades valituks osutunud kandidaatide asendusliikmeteks registreeritakse kandidaadid erakondadele ja valimisliitudele valimisringkondade kaupa, reastatult saadud häälte arvu järgi. Kui kandidaadid said valijatelt häáli võrdselt, siis paigutatakse ettepoole kandidaat, kes paiknes erakonna või valimisliidu ringkonnanimikirjas tagapool.
[RT I 2008, 53, 293- jõust. 17.12.2008]

(4) Kompensatsioonimandaadi alusel valituks osutunud kandidaatide asendusliikmeteks registreeritakse valimata jäänud kandidaadid erakonna või valimisliidu ülelinnalises nimekirjas määratud järjestuses.
[RT I 2008, 53, 293- jõust. 17.12.2008]

§ 70. Lisamandaatide registreerimine

(1) Lisamandaatide jaotamise aluseks on erakondade ja valimisliitude võrdlusarvude tabel, mis on kinnitatud valla või linna valimiskomisjoni otsusega. Valla või linna valimiskomisjon edastab otsuse volikogu esimehele.

(2) Võrdlusarvude tabelis on erakondadele ja valimisliitudele arvatud võrdlusarvud suuruse järjekorras, alates võrdlusarvust, mis esimesena jäi nimekirjamandaatide jaotamisel (§ 56 lõige 5) või kompensatsioonimandaatide jaotamisel Tallinnas (§ 56¹ lõige 5) arvesse võtmata.
[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.07.2016]

(3) Kui vähemalt kaks võrdlusarvu on võrdsed, saab kõrgema järjekoha valijatelt rohkem hääli saanud erakonna või valimisliidu võrdlusarv. Kui erakondadele või valimisliitudele on antud võrdne arv hääli, saab kõrgema järjekoha erakond või valimisliit, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.
[RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]

§ 70¹. [Kehtetu -RT III 2005, 13, 128- jõust. 19.04.2005]

§ 70². Hääletamisedelite ja valimisdokumentide säilitamine

(1) Valla või linna valimiskomisjon säilitab hääletamisedelid ühe kuu jooksul valimispäevast arvates. Pärast nimetatud tähtaja möödumist, kuid mitte enne, kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused, korraldab valla või linna valimiskomisjon hääletamisedelite hävitamise ning dokumenteerib selle.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2) Riigi valimisteenistus säilitab elektroonilisi hääli ühe kuu jooksul valimispäevast arvates. Pärast nimetatud tähtaja möödumist, kuid mitte enne, kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused, hävitab riigi valimisteenistus elektroonilised hääled, elektroonilise hääletamise süsteemis sisalduvad valijate isikuandmed ning elektrooniliste hääle avamise võtme.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

(3) Hääletamis- ja valimistulemuste protokolle säilitatakse alaliselt. Valijate nimekirju säilitatakse püsivalt Rahvusarhiivis.
[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(4) Hääletamis- ja valimistulemuste protokollide ning muude valimisdokumentide säilitamise korraldab valla või linna valimiskomisjon.
[RT I, 06.05.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 70³. Vabariigi Valitsuse algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise käigus valimistoimingute tegemise erisused haldusreformi teostamisel

(1) Vabariigi Valitsuse algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks vajalikud valimistoimingud tehakse käesolevas seaduses, haldusreformi seaduses ja Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduses sätestatud korras, arvestades käesolevas paragrahvis sätestatud erisusi.

(2) Kui kohaliku omavalitsuse üksused ei ole teinud valimistoiminguid või võtnud vastu asjakohaseid otsuseid hiljemalt 2017. aasta 15. juuniks või kui nimetatud otsused ei ole samased, tehakse valimistoimingud hiljemalt 2017. aasta 19. juuliks järgmiselt:

- 1) ühinemisel moodustuva kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu liikmete arvu kinnitab asjaomane maavanem, lähtudes käesoleva seaduse § 7 lõike 1 teises lauses ja lõikes 2 ettenähtud järgmise koosseisu liikmete arvust selliselt, et volikogu liikmete arvuks määratakse ühinemise tulemusena moodustuva kohaliku omavalitsuse üksuse elanike arvule vastav § 7 lõikes 2 sätestatud minimaalne volikogu liikmete arv;
- 2) lähtudes käesoleva seaduse § 8 lõikes 5 sätestatust, moodustab asjaomane maavanem ühinemisel moodustuva uue valla või linna territooriumil ühe valimisringkonna, välja arvatud juhul, kui Vabariigi Valitsuse algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise hõlmab kohaliku omavalitsuse üksusi, kes volikogude algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise käigus on leppinud kokku mitme valimisringkonna moodustamises;
- 3) asjaomane maavanem moodustab ühinemisel tekkiva uue valla või linna territooriumil valimisjaoskonnad ühinevates valdades või linnades eelmisteks valimisteks moodustatud valimisjaoskondade põhjal, lähtudes ühinevate valdade või linnade valitsuste kehtivatest määrustest valimisjaoskondade moodustamise kohta ning käesoleva seaduse §-s 22 sätestatust;
- 4) asjaomane maavanem nimetab ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste volikogude moodustatud valimiskomisjonide põhjal ühinemisel moodustuva valla või linna valimiskomisjoni liikmed ja kuni kaks asendusliiget, järgides käesoleva seaduse § 14 lõikes 1 ja § 17 lõikes 2 sätestatut, ja määrab valimiskomisjoni asukoha.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 1 nimetatud juhul määratakse volikogu liikmete arvuks käesoleva seaduse § 7 lõikes 2 sätestatud minimaalsest lubatud volikogu liikmete arvust suurem arv, kui üks ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste volikogudest on kinnitanud volikogu liikmete arvuks sellest suurema arvu.

(4) Kui kohaliku omavalitsuse üksuste volikogud on käesoleva paragrahvi lõike 2 punkti 2 kohaselt leppinud kokku mitme valimisringkonna moodustamises, moodustab maavanem asjaomaste ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste territooriumil eraldi valimisringkonnad.

(5) Valla või linna valimiskomisjon nimetab jaoskonnakomisjoni liikmed ja asendusliikmed käesoleva seaduse §-s 23 ettenähtut järgides. Sellisel juhul teeb §-s 23 sätestatud volikogu otsused valla või linna valimiskomisjon ja valla- või linnasekretäri toimingud teeb valla või linna valimiskomisjoni esimees.

(6) Valla või linna valimiskomisjoni ning jaoskonnakomisjoni tehnilise teenindamise tagab maavalitsus.

(7) Valla või linna valimiskomisjoni ning jaoskonnakomisjoni kulud, mis on seotud valimiste korraldamisega, kaetakse riigieelarve seaduse § 58 lõike 3 alusel kehtestatud korras.

(8) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2–4 sätestatud kohaldatakse ka haldusreformi seaduse teises peatükis nimetatud valdade ja linnade haldusterritoriaalse korralduse muutmisel volikogu algatusel, kui kohaliku omavalitsuse üksused ei ole käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud kuupäevaks teinud valimistoiminguid või võtnud vastu asjakohaseid otsuseid või kui nimetatud otsused ei ole samased.
[RT I, 21.06.2016, 1- jõust. 01.01.2017]

§ 71.–§ 73.[Käesolevast tekstist välja jäetud.]

§ 74. Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

(2) Paragrahv 71 ja § 72 punkt 2 jõustuvad 2005. aasta 17. oktoobril.

(3) Paragrahvi 72 punkt 1 jõustub 2002. aasta 21. oktoobril.
[RT I 2002, 68, 407- jõust. 07.08.2002]

(4) Paragrahvi 5 lõiked 1 ja 5, § 14 lõiked 1 ja 2, § 17 lõike 4 punkt 3 § 25, § 31¹ lõige 1 ja lõike 3 punkt 4 Euroopa Liidu kodanike kohta ettenähtu osas jõustuvad Eesti ühinemisel Euroopa Liiduga.
[RT I 2002, 68, 407- jõust. 07.08.2002]

(5) [Kehtetu -RT I 2005, 47, 387- jõust. 18.09.2005]